

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ 2019

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ՊԱՅՊԱՆԵԼ Է ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՌԻՍԿԵՐԻ ԿԱՆԱՄԱՆ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մակրոռիսկեր			
Վարկային ռիսկ			
Շուկայական ռիսկ			
Իրացվելիության ռիսկ			
Բանկային համակարգի կանոնադրություններ	2017	2018	2019

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՏՐՎԱԾՔՈՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԸ ԳԵՐԱՉԱՆՑԵԼ Է ԿԱՆԱՄԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ

Ծառայություններ	10.1%
Արդյունաբերություն	10.2%
Շինարարություն	4.2%
Գյուղատնտեսություն	-4.0%
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃ	7.6%

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՃԻ ՏԵՄՊԵՐԻ ՆՎԱՉՈՒՄԸ ՊԱՅՊԱՆՎԵԼ Է

2.9%

ՀՀ գործընկեր երկրներում
ևս դիտարկվել է տնտեսական աճի
դանդաղում և անդրադարձությունների աճ:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՎԵԼ Է ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐԱՅՈՒՄ ԵՎ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՊՈՐՏՖԵԼԻ ԱՃ

52.1%	16.7%	32.0%	6.1%
ՎԱՐԿԵՐ/ՀՆԱ	ՎԱՐԿԵՐԻ ԱՃ	Ֆոնդային անվանաթղթերի վարկեր	Իրավաբանական անվանաթղթերի վարկեր

ՉԱՇԽԱՏՈՂ ՎԱՐԿԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՐԱՐ ԿԵՒՈՆ ԱՎԵԼԱՑՆԵԼ Է ՍԱԿԱՅՆ ԳՏԼՎՈՒՄ Ե ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԻՋԻՆԻՆ ՄՈՏ ՄԻՋԱԿԱՅՔՈՒՄ

5.1%

Ռիսկերի հնարավոր կուտակման
միտումներ են դիտարկվում տնային
տնտեսությունների վարկավորման
ոլորտներում:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ԿԱՅՈՒՆ Է ԵՎ ԻՐԱՏՎԵԼԻ ԳԵՐԱՊԱՆՈՒՄ ԵՆ ՎԱԽԱՆՋՎՈՂ ՍԱԽՈՒՆԱՋԱԿՈՒՆԵՐԸ

27.1%	111.7%	17.6%
Հնդկական իրացվելիություն	Հնդկական իրացվելիություն	Կապիտալի համարժեքություն

**ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ
ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

2019

**Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունում ներկայացված են
Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական համակարգի
կայունությունը վտանգող հավանական ռիսկերը, դրանց ազդեցության
ուղղություններն ու գնահատականները, ինչպես նաև ֆինանսական
համակարգի կողմից այդ ռիսկերը կլանելու կամ չեզոքացնելու
կարողությունը:**

**Հաշվետվությունում ներառված ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի
վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկատվությունը հրապարակվում է
Դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի կատարման
հաշվետվությունում:**

**«Ֆինանսական կայունության հաշվետվության» նախորդ
հրապարակումները հասանելի են ՀՀ կենտրոնական բանկի www.cba.am
պաշտոնական կայքում:**

**Հաշվետվությունում օգտագործված են
30.04.2020 թ. դրությամբ առկա ցուցանիշները:**

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
Երևան 0010, Վազգեն Սարգսյան 6
Հեռախոս՝ (374 10) 58 38 41
Ֆաքս՝ (374 10) 52 38 52
Ինտերնետային կայք www.cba.am

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան	6
<i>Ներգիր 1. Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից COVID-19 համավարակին արձագանքելու նպատակով իրականացված միջոցառումները.....</i>	9
Ամփոփագիր	7
1. Մակրոպրոդենցիալ ռիսկերի քարտեզ	12
2. Մակրոտնտեսական զարգացումներ	15
2.1. Զարգացումները արտաքին միջավայրում	15
2.2. Զարգացումները ներքին միջավայրում	17
2.3. Տնային տնտեսությունների պարտքը և դրանց ածանցվող հնարավոր ռիսկերը	17
2.4. Անշարժ գույքի շուկայի միտումները և դրանցից ածանցվող ռիսկերը	22
3. ՀՀ ֆինանսական համակարգի զարգացումներ	24
3.1. Զարգացումները ներքին ֆինանսական շուկայում.....	24
3.2. Ռիսկերը ֆինանսական համակարգում և ենթակառուցվածքներում:	
Սթրես-սցենարներ	24
3.2.1. Առևտրային բանկերի ռիսկեր և սթրես-սցենարներ	25
3.2.1.1. Մակրոպրոդենցիալ քաղաքականություն	32
3.2.2. Այլ ֆինանսական կազմակերպություններ	34
4. Ֆինանսական ենթակառուցվածքների կայունությունը	38
4.1. Միջբանկային վճարումներ ՀՀ ԿԲ էլեկտրոնային վճարումների համակարգով.....	38
4.2. Արժեթղթերի հաշվարկային համակարգեր	41
Գծապատկերներ	44
Աղյուսակներ	44
Տերմինների բառարան	46
Օգտագործված հապավումներ	48

Ֆինանսական կայունության ապահովումը Կենտրոնական բանկի հիմնական խնդիրներից մեկն է (գների կայունության ապահովման խնդրին զուգահեռ), որը ընդհանուր մակրոտնտեսական կայունության կարևորագույն բաղադրիչ է և երկարաժամկետ կայուն տնտեսական աճի կարևորագույն նախապայման:

Ֆինանսական կայունությունը կարելի է բնորոշել որպես ֆինանսական, մակրոտնտեսական պայմանների այնպիսի համադրություն, որի դեպքում ֆինանսական համակարգը՝ ֆինանսական հաստատությունները, շուկաները և շուկայի ենթակառուցվածքները միասին ունակ են դիմակայելու հավանական ցնցումներին ու անհավասարակշռություններին՝ այդպիսով ֆինանսական միջնորդության գործառույթների խաթարման հավանականությունը:

Ֆինանսական կայունության խնդրի ներքո մշտադիտարկվում և գնահատվում են ինչպես ֆինանսական համակարգում, այնպես էլ ներքին ու արտաքին մակրոտնտեսական զարգացումների արդյունքում ֆինանսական համակարգի կայունությունը վտանգող հավանական ռիսկերը, դրանց ծագման աղբյուրները: Այդ ռիսկերի համապարփակ վերլուծության և ֆինանսական կայունության վրա դրանց հնարավոր ազդեցության գնահատման արդյունքում մշակվում և իրականացվում է մակրոպրոդենցիալ քաղաքականությունը:

ՀՀ կենտրոնական բանկի **Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունը** հրապարակվում է կիսամյակային պարբերականությամբ և ներկայացնում է ֆինանսական համակարգի կայունությունը վտանգող հավանական ռիսկերի, ինչպես նաև այդ ռիսկերին դիմակայելու ունակության ընդհանուր գնահատականը: Ֆինանսական կայունության վերլուծությունների վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակման միջոցով Կենտրոնական բանկը նպատակ ունի շահագրգիռ կողմերի ուշադրությունը հրավիրելու այն ռիսկերի, իրադարձությունների վրա, որոնք կարող են վտանգել ֆինանսական կայունությունը, ինչպես նաև նախաձեռնելու այդ ռիսկերի կառավարմանը, նվազեցմանն ուղղված միջոցառումներ:

Համաձայն 2015 թ. իրականացված սահմանադրական փոփոխությունների՝ 2018 թ. ապրիլի 9-ից, գների կայունության հիմնական նպատակին զուգահեռ, ֆինանսական կայունությունը ևս դարձել է Կենտրոնական բանկի հիմնական նպատակ:

Ֆինանսական համակարգի անկայուն վիճակը կարող է խոչընդոտել դրամավարկային քաղաքականության իրականացմանը և արդյունավետությանը, երկարաժամկետ և կայուն տնտեսական աճի ապահովմանը: Միևնույն ժամանակ, մակրոտնտեսական, ներառյալ՝ դրամավարկային կայունությունը նպաստում են ֆինանսական կայունությունը վտանգող ռիսկերի նվազեցմանը: Ֆինանսական համակարգը կարևոր դեր է խաղում ընդհանուր տնտեսական համակարգում, և անհրաժեշտ է, որ ֆինանսական համակարգը պահպանի գործընթացների անընդհատությունը և կայունությունը՝ այդպիսով նպաստելով ընդհանուր տնտեսության բնականոն աճին:

Ֆինանսական կայունությունը վտանգող փոփոխությունների և տատանումների վաղաժամկետ բացահայտման համար ՀՀ կենտրոնական բանկը իրականացնում է ֆինանսական կայունության շարունակական մշտադիտարկում (մոնիթորինգ), վերլուծություն: Հաշվետվությունում ներկայացված են մակրոմիջավայրում և ֆինանսական համակարգում դրսևորված ռիսկերը, դրանց ազդեցությունը տնտեսության ու ֆինանսական համակարգի տարբեր հատվածների զարգացումների վրա:

Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական կայունության վրա ազդող ռիսկերը կարող են ծագել ներքին մակրոմիջավայրում, երկրից դուրս՝ արտաքին տնտեսությունում, և բուն ֆինանսական համակարգում: Այս առումով, ֆինանսական կայունության ապահովման կարևորագույն նախապայմաններն են.

- ✓ համաշխարհային տնտեսությունում և միջազգային ֆինանսական շուկաներում բարենպաստ զարգացումները,

- ✓ կայուն ներքին մակրոտնտեսական միջավայրը՝ բավականա-
չափ վարկունակ տնային տնտեսություններով և ձեռնարկու-
թյուններով,
- ✓ արդյունավետ գործող ֆինանսական համակարգը՝ խելամիտ
ու կառավարելի սահմաններում գտնվող ռիսկերով,
- ✓ ֆինանսական համակարգի գործառույթների իրականացմանը
նպաստող և անխափան գործող ֆինանսական ենթակառույց-
ները:

Ելնելով վերոնշյալից՝ ՀՀ ֆինանսական կայունությանը խոչըն-
դոտող հավանական ռիսկերը հաշվետվությունում ներկայացված
են հետևյալ հիմնական ուղղություններով.

- ✓ համաշխարհային տնտեսության զարգացումներից ածանցվող
ռիսկեր,
- ✓ ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի զարգացումներից ածանց-
վող ռիսկեր,
- ✓ ՀՀ ֆինանսական շուկայի զարգացումներից ածանցվող ռիս-
կեր,
- ✓ ՀՀ ֆինանսական հաստատություններից ածանցվող ռիսկեր,
- ✓ ՀՀ ֆինանսական ենթակառույցներից ածանցվող ռիսկեր:

Հաշվետվությունում ներկայացված են այդ ոլորտներում
դրսևորված ռիսկերը և դրանց հնարավոր ազդեցությունը տնտե-
սության և ֆինանսական համակարգի բոլոր հատվածների զար-
գացումների վրա, ինչպես նաև ՀՀ ԿԲ-ի կողմից իրականացված
մակրոպրոդեցիալ քաղաքականությունը՝ նպատակ ունենալով
հասցեագրելու բացահայտված ռիսկերը: Ընդ որում, ֆինանսա-
կան կայունության հաշվետվությունում հիմնականում կարևոր-
վում են բանկային համակարգի ռիսկերն ու զարգացման ուղղու-
թյունները, քանի որ ֆինանսական համակարգի ակտիվների մոտ
84%-ը կազմում են առևտրային բանկերի ակտիվները, հետևա-
բար՝ բանկային համակարգի իրավիճակով են հիմնականում
պայմանավորվում ընդհանուր ֆինանսական կայունության մա-
կարդակը և զարգացման ուղղությունները:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

«Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն» տարեկան պարբերականում վերլուծված և ներկայացված են 2019 թ. ընթացքում ՀՀ ֆինանսական կայունության մակարդակը և դա վտանգող հիմնական ռիսկերը:

Պարբերականի հրապարակման պահին արդեն, COVID-19 համավարակի լայն տարածմամբ պայմանավորված, աշխարհը գտնվում է մեծ անորոշության մեջ, ու թեև հաշվետվության առանձին մասերում փորձ է արվել առաջիկա հնարավոր ռիսկերի վերաբերյալ դատողություններ և կանխատեսումներ ներկայացնելու, սակայն նմանօրինակ աննախադեպ ու փոփոխական իրավիճակում ցանկացած կանխատեսում խիստ պայմանական է:

Այս ճգնաժամի նախաշեմին բանկային համակարգը շահութաբեր, կապիտալացված և իրացվելի է, իսկ Կենտրոնական բանկը շարունակում է զարգացումների ամենօրյա մշտադիտարկումը և ֆինանսական կայունության ապահովման խնդրի իրականացման նպատակով առաջիկա զարգացումներին պատրաստ է արձագանքելու իր իրավասությունների շրջանակներում՝ համապատասխան գործիքակազմով:

Ներգիր 1

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից COVID-19 համավարակին արձագանքելու նպատակով իրականացված միջոցառումները

- **Կապիտալի բուֆերներ.** Կենտրոնական բանկի խորհուրդը, նպատակ ունենալով ապահովելու բանկային համակարգի կողմից տնտեսության վարկավորման գործընթացի սահունությունը և անընդհատությունը, որոշում է կայացրել հիմնական կապիտալի համարժեքության նորմատիվը 10%-ից իջեցնելու 9%-ի: ԿԲ-ն քննարկել է կապիտալի բուֆերների նկատմամբ պահանջների ժամանակավոր մեղմացման հավանականությունը: Ներկա պահի դրությամբ առևտրային բանկերը ապահովված են կապիտալի լրացուցիչ բարձիկներով, իսկ համակարգը բավարար կապիտալացված և իրացվելի է: Կենտրոնական բանկն այս միջոցառումների շրջանակներում հորդորել է բանկերին զերծ մնալ շահաբաժինների բաշխումից՝ այդպիսով խուսափելով շուկային ապակողմնորոշող ազդակներ հաղորդելուց:
- **Իրացվելիություն.** Կենտրոնական բանկը կիրառում է դրամավարկային քաղաքականության անուղղակի գործիքներ՝ ստեղծված իրավիճակում դրամային ու արտարժույթային իրացվելիության ժամանակավոր պահանջարկը բավարարելու համար: Կենտրոնական բանկը իրացվելիության կարճաժամկետ (LSR) և երկարաժամկետ (NSFR) նորմատիվների ներդրման ժամանակացույցը տեղափոխել է 2021 թ. հունվար:
- **Վարկային ռիսկից կորուստների նվազեցման միջոցառումներ.** Կենտրոնական բանկի և ֆինանսական կազմակերպությունների սերտ համագործակցության, օպերատիվ գործողությունների արդյունքում վարկառուներին հնարավորություն է տրվել դիմելու սպասարկող ֆինանսական կազմակերպությանը՝ իրենց վարկային պարտավորությունների համար անհատական մոտեցում սահմանելու խնդրանքով: Առևտրային բանկերին առաջարկվել է հաճախորդների վարկերի ռիսկի դասը չվերանայել համավարակի տարածման պահից սկսած առնվազն երեք ամիսների համար: Միջոցառումները նպատակ ունեն ժամանակավորապես նվազեցնելու վարկառուների վարկային բեռը և խուսափելու վարկային պարտության վարթարացումից:
Պարտավորություն/եկամուր (DSTI) և պահանջ/գրավի արժեք (LTV) հարաբերակցությունների մասով անհրաժեշտ տեղեկատվության հավաքագրման գործընթացը կասեցվել է 2 ամսով՝ բացառելով համավարակի հետևանքով վարկառուների համար առաջացած ժամանակավոր ֆինանսական դժվարությունների արտացոլումը հավաքագրվող տեղեկատվությունում:
- **Վերականգնման ծրագրեր.** Կենտրոնական բանկը երկարաձգել է առևտրային բանկերի կողմից վերականգնման ծրագրերի ներկայացման ժամանակացույցը՝ մարտի 15-ի փոխարեն սահմանելով վերջնաժամկետ՝ մայիսի 31-ը: Միաժամանակ, Կենտրոնական բանկն առևտրային բանկերին առաջարկել է մշակել և ներկայացնել արդի մարտահրավերներին ուղղված վերականգնման ծրագրեր:
- **Բանկերի գործառնական կարողությունների մեծացմանն ուղղված միջոցառումներ.** Հաշվի առնելով ստեղծված իրավիճակում բանկերում մարդկային ռեսուրսների սակավությունը և բանկերի

գերծանրաբեռնվածությունը՝ Կենտրոնական բանկը երկարաձգել է բանկերի կողմից ԿԲ ներկայացվող հաշվետվությունների, հեռանկարային զարգացման ծրագրերի և վերականգնման ծրագրերի ներկայացման ժամկետները: Գործառնական կարողությունների մեծացմանն է ուղղված նաև Կենտրոնական բանկի կողմից արված հայտարարությունների միջոցով հաճախորդների ուղղորդումը՝ օգտվելու օնլայն ֆինանսական ծառայություններից, վճարահաշվարկային հավելվածներից և առցանց բանկային ծառայություններից:

- **Սպառողների շահերի պաշտպանություն.** Կենտրոնական բանկում գործող թեժ գիծը շարունակել է իր բնականոն աշխատանքը՝ ֆինանսական համակարգում սպառողների իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության ապահովման նպատակով:
- **Գործողությունների համակարգում և զարգացում.** Կենտրոնական բանկը պարբերաբար հանդես է գալիս իրավիճակային հայտարարություններով՝ ուղղված ինչպես արտաքին, այնպես էլ ներքին լսարանին, շարունակում է ուսումնասիրել միջազգային կառույցների, այլ երկրների կենտրոնական բանկերի և քաղաքականություն մշակողների կողմից իրականացվող միջոցառումներն ու համաշխարհային ֆինանսատնտեսական զարգացումները, որպեսզի այդ զարգացումներով պայմանավորված նոր ռիսկերի առաջացման պարագայում իր գործիքակազմով կարողանա ապահովել ֆինանսական հաստատությունների, ենթակառուցվածքների և շուկաների անխափան գործունեությունը:

Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական համակարգը 2019 թ. գործել է համեմատաբար բարենպաստ մակրո-տնտեսական միջավայրում՝ ապահովելով տնտեսությունում ֆինանսական միջնորդության խորացում: ՀՀ տնտեսական բարձր աճը մասամբ պայմանավորված է եղել մասնավոր սպառման առաջանցիկ աճով, ինչն էլ, իր հերթին, ֆինանսավորվել է բանկային վարկավորման աճի հաշվին:

Բանկային համակարգը շարունակում է մնալ շահութաբեր, կապիտալացված և իրացվելի: Վարկային, իրացվելիության և շուկայական ռիսկերը կառավարելի են: Դոլարայնացման նվազման պայմաններում էականորեն նվազել է համակարգի խոցելիությունը արտարժույթային ռիսկերի նկատմամբ:

Տարվա ընթացքում վարկերի բարձր աճը հիմնականում ապահովվել է տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի աճի շնորհիվ, մինչդեռ ձեռնարկությունների վարկավորման աճի տեմպերը համեմատաբար ցածր են եղել: Տնային տնտեսությունների վարկավորման բարձր աճի նախապայման են հանդիսացել վարկավորման պայմանների դյուրինացումն ու մակրոտնտեսական զարգացումների վերաբերյալ դրական սպասումներով պայմանավորված վարկավորման համեմատաբար բարձր պահանջարկը: Տնային տնտեսությունների վարկավորման աճի շարունակականությունը վերջիններիս ավելի զգայուն է դարձնում տնտեսական իրավիճակի բացասական փոփոխությունների նկատմամբ: Հաշվի առնելով ֆինանսական համակարգում ռիսկերի կուտակման հավանականությունը՝ ՀՀ ԿԲ-ի կողմից մշակվել է գործիքակազմ վարկավորման հնարավոր գերտաքացումը հասցեագրելու և պատասխանատու վարկավորման ներդրման նպատակով:

2019 թվականին ՀՀ կենտրոնական բանկը ներդրել է մակրո-պրոդենցիալ քաղաքականության հիմնական գործիքակազմը: Կապիտալի հակացիկլիկ բուֆերը, որը նախատեսված է ընդհանուր վարկային պորտֆելի մասով հնարավոր ռիսկային զարգացումները հասցեագրելու համար, 2019 թ. ընթացքում պահպանվել է անփոփոխ՝ 0% մակարդակում: 2020 թ. հունվարի 1-ից սկսել են գործել նաև առևտրային բանկերի կապիտալի պահպանման բուֆերի և համակարգայնության բուֆերի պահանջները՝ յուրաքանչյուրը ռիսկով կշռված ակտիվների 0.5 տոկոսի չափով: Վերը նշված գործիքները կնպաստեն բանկային համակարգի վճարունակության ամրապնդմանը և տնտեսության շուկային իրավիճակներում առևտրային բանկերի կողմից կարող են օգտագործվել տնտեսության վարկավորման գործընթացների սահունության և անընդհատության ապահովման համար:

Կենտրոնական բանկն իրականացրել է պարտավորություն/եկամուտ և պահանջ/գրավի արժեք ցուցանիշների (DSTI, LTV) մշակման և դրանց հետագա կիրառումն ապահովող աշխատանքներ:

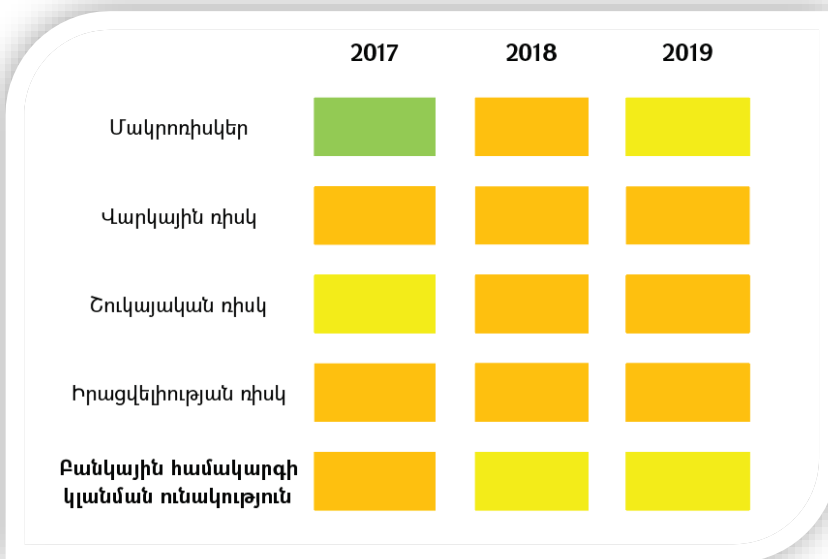
1. ՄԱԿՐՈՊՐՈԻԴԵՆՑԻԱԼ ՌԻՍԿԵՐԻ ՔԱՐՏԵԶ.

համակարգային ռիսկերի աղբյուրներն ու բանկային համակարգի կողմից դրանց կլանման ունակությունը

Մակրոպրոդենցիալ ռիսկերի քարտեզը¹ կազմված է երկու հիմնական մասից՝ ֆինանսական կայունությունը վրանգող ռիսկերի աղբյուրներ և համակարգի կողմից այդ ռիսկերի կլանման ունակություն կամ ճկունություն:

Ռիսկերը բնութագրող հատվածը ներկայացնում է համակարգային ռիսկերի կուտակումներն ըստ առանձին աղբյուրների, որոնց նյութականացման դեպքում բանկային համակարգի կայունությունը կարող է վրանգվել: **Համակարգի ճկունությունը բնութագրող հատվածը** ներկայացնում է համակարգի կողմից ռիսկերի կլանման ունակությունը՝ իրացվելի միջոցների, կապիտալի բարձիկների առկայությունը:

Մակրոպրոդենցիալ քարտեզ, 2019

Նախորդ տարվա համեմատությամբ, այս տարեվերջին ռիսկերի էական աճ չի արձանագրվել, մինչդեռ մակրոռիսկերի ենթախմբում ռիսկերի մակարդակը նվազել է:

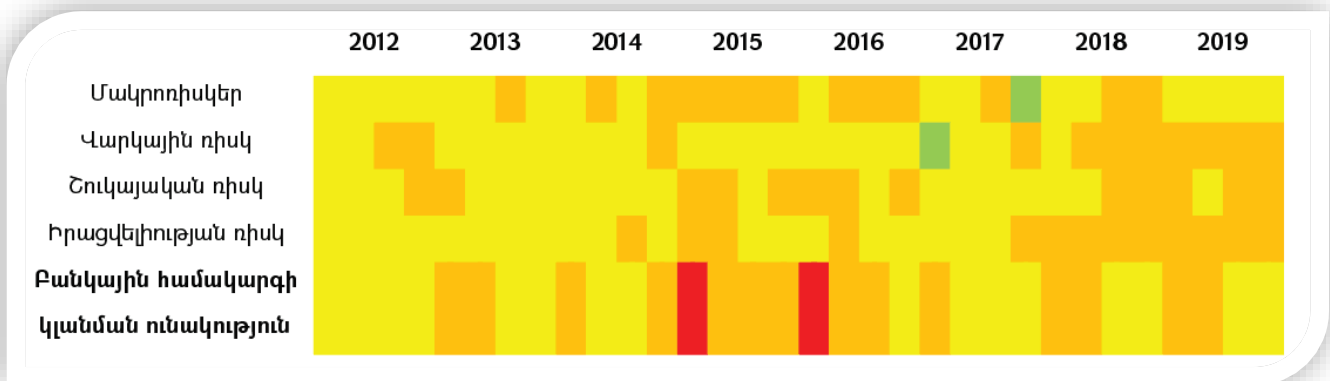
Տարվա ընթացքում դրական մակրոտնտեսական միջավայրի և լավատեսական սպասումների ներքո արձանագրվել է մակրոմիջավայրից փոխանցվող ռիսկերի նվազում:

¹ Քարտեզը բաղկացած է 23 ցուցանիշներից, որոնք ագրեգացվում են 2 հիմնական՝ ռիսկի աղբյուրների և ռիսկերի կլանման ունակության խմբերում: Ցուցանիշները բերվել են համադրելի չափողականության, և վերջիններիս ներդաշնակեցումն իրականացվել է Գառույան Կեոնել կուրակային բաշխման ֆունկցիայի միջոցով, որի արդյունքում նորմավորված ցուցանիշները տարանջատվում են (0,1) միջակայքում: Գունային լուծումները (5 գույն) ներկայացնում են (0,1) միջակայքի բաժանումը 5 հավասարաչափ միջակայքերի: Դեպի կարմիր գույն ուղղությունը փաստում է ռիսկի աճը, դեպի կանաչը՝ նվազումը: Գնահատականները թարմացվում և հաշվարկվում են ըստ եռամսյակների:

Մակրոռիսկերի նվազման պատճառ է հանդիսացել տարեկան տնտեսական աճի կանխատեսվածից բարձր մակարդակը: Ներմուծման աճի համեմատությամբ արտահանման աճի տեմպերի արագացման պայմաններում որոշակի բարելավում է արձանագրվել նաև ընթացիկ հաշվի պակասուրդ ենթաինդեքսում: Միևնույն ժամանակ, մակրոռիսկերի ամփոփ ցուցանիշի վրա շարունակել են բացասաբար անդրադառնալ արտերկրից դրամական փոխանցումների նվազումը, ինչպես նաև պետական պարտքի դեռևս բարձր մակարդակը:

Նախորդ ճգնաժամից հետո ռիսկերի կուտակումների էական նվազում է արձանագրվել

Վարկային ռիսկի համեմատաբար բարձր արժեքը շարունակում է պայմանավորված լինել տնային տնտեսությունների վարկավորման բարձր աճի տեմպով: 2019 թ. տնային տնտեսությունների վարկավորման աճը թեև զուգակցվել է եկամուտների աճով, սակայն ոչ համարժեք արագությամբ: Տնային տնտեսությունների տնօրինվող եկամտում վարկերի կշռի աճը մեծացնում է վերջիններիս պարտքի բեռը և խոցելիությունը հավանական ցնցումների նկատմամբ: Հաշվի առնելով, որ սպառողական վարկերը կազմում են ընդհանուր վարկային պորտֆելի շուրջ 25%-ը, ֆինանսական կայունության տեսանկյունից էապես կարևորվում է տնային տնտեսությունների վարկունակության բարձր մակարդակը:

Շուկայական ռիսկեր ենթախմբում ռիսկերի կուտակումը պայմանավորվել է անշարժ գույքի գների շարունակվող աճով, որը զուգորդվել է նաև հիպոտեկային վարկավորման բարձր աճով: Անշարժ գույքի գների շարունակական աճին զուգահեռ աճում է նաև անշարժ գույքի գին/միջին ամսական աշխատավարձ ցուցանիշը՝ փաստելով գների աճման հիմքում առկա եկամտային գործոնի մասին: Շուկայի հետագա գերտաքացման վտանգից խուսափելու նպատակով ԿԲ-ն նախաձեռնել է մշտադիտարկել պահանջ/գրավ (Loan to value - LTV) մասով տեղեկատվությունը: Հավաքագրված տեղեկատվությունը հիմք կհանդիսանա հետագայում առավել ճշգրիտ և արդյունավետ կերպով հասցեագրելու անշարժ գույքի շուկայի և հիպոտեկային վարկավորման ոլորտում ռիսկային հնարավոր զարգացումները:

Իրացվելիության ռիսկը պահպանվել է նույն մակարդակում, այն բնութագրող ցուցանիշներն իրենց պատմական շարքի միջինի համեմատ գրեթե չեն փոփոխվել:

Ֆինանսական համակարգի կողմից հավանական ռիսկերի կլանման ունակությունը շարունակել է բարձր մնալ՝ պայմանավորված իրացվելիության ու կապիտալի համարժեքության ցուցանիշների բարձր մակարդակի պահպանմամբ: Ռիսկերի կլանման նման մակարդակի առկայությունը հավանական ռիսկերի նյութականացման դեպքում թույլ կտա բանկային համակարգին դրսևորել ռիսկերի կլանման ճկունություն և ապահովել ֆինանսական կայունության բավարար մակարդակ:

Մակրոպրոդեցիալ ռիսկերի քարտեզը համապարփակ ձևով արտացոլում է հաշվետվության մյուս բաժինների հիմնական դիտարկումները և եզրակացությունները:

2. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

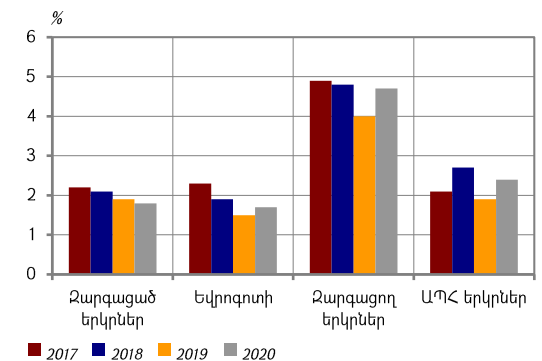
Հայաստանը, լինելով փոքր, բաց տնտեսությամբ երկիր, զերծ չի կարող մնալ արտաքին հատվածից ներթափանցող մի շարք ռիսկերից: Ընթացիկ հաշվի պակասուրդի, արտաքին պետական պարտքի և դոլարայնացման ներկա մակարդակները որոշ չափով խոցելի են դարձնում ՀՀ տնտեսությունը և ֆինանսական համակարգն արտաքին հատվածի անբարենպաստ զարգացումների և հավանական ռիսկերի նկատմամբ: Այդ ռիսկերի շարքում կարելի է առանձնացնել համաշխարհային տնտեսական աճի, հիմնական ապրանքային շուկաներում գների, հիմնական գործընկեր երկրներում տնտեսական պայմանների ու արտաքին պահանջարկի անբարենպաստ միտումները և այլն: Այդ ռիսկերը մշտադիտարկվում և գնահատվում են Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական կայունության վրա ազդեցության տեսանկյունից:

2.1. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

Համաշխարհային տնտեսության² աճի տեմպերի նվազումը պահպանվել է. ՀՀ գործընկեր երկրներում ևս դիտարկվել է տնտեսական աճի դանդաղում և ռիսկերի աճ: Հայաստանի տնտեսական բարձր աճը, որը հիմնականում պայմանավորված է եղել մասնավոր սպառման աճով, հնարավորություն է ստեղծել չեզոքացնելու արտաքին հատվածի ռիսկերի ազդեցությունը: Ընդհանուր առմամբ, մակրոտնտեսությունից փոխանցվող ռիսկերը տարվա ընթացքում զսպված են եղել և Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական համակարգի կայունության վրա էական ազդեցություն չեն ունեցել:

Համաշխարհային տնտեսությունում տնտեսական աճը 2019 թ. ընթացքում շարունակել է դանդաղել, միաժամանակ աճել են նվազման ուղղությամբ ռիսկերը: Համաշխարհային տնտեսության վերականգնման դանդաղումը հիմնականում պայմանավորված է եղել զարգացած երկրներում Բրեքսիթի հետ կապված անորոշություններով և ցածր տոկոսադրույքների պահպանման միջավայրում ռիսկերի կուտակումներով, զարգացող տնտեսությամբ երկրներում՝ առևտրային քաղաքականության անորոշություններով ու աշխարհաքաղաքական լարվածությամբ:

Համաշխարհային տնտեսական աճը

Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

² Առավել մանրամասն վերլուծությունը հասանելի է «Դրամավարկային քաղաքականության ծրագիր, 2020, 1-ին եռամսյակ» պարբերականում:

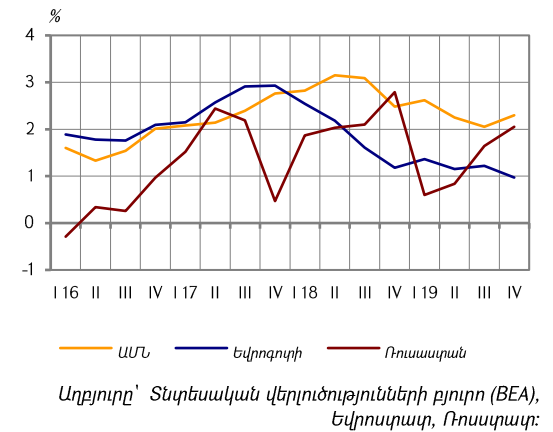
ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում ևս տնտեսական զարգացումները ոչ բարենպաստ ուղղությամբ են եղել, և հետագա զարգացման հետ կապված անորոշությունները շարունակել են խորանալ: Տնտեսական աճի նվազման ռիսկերը ՀՀ գործընկեր երկրներում պայմանավորված են մասնավորապես աշխարհաքաղաքական ռիսկերի աճով, առևտրատնտեսական պայմանների վատթարացմամբ ու անորոշությունների աճով: Նավթի գների նվազման պարագայում Ռուսաստանի տնտեսության աճի տեմպերի դանդաղմամբ և ռուբլու արժեզրկմամբ պայմանավորված՝ նվազել է մասնավոր դրամական փոխանցումների ներհոսքը: Վերջին տարիներին մասնավոր փոխանցումների շարունակական նվազման պայմաններում էականորեն նվազել է վերջիններիս կշիռը տնային տնտեսությունների եկամուտներում՝ այդպիսով նվազեցնելով տնային տնտեսությունների զգայունությունն այդ ռիսկերի նկատմամբ:

Հիմնական ապրանքային շուկաներում, ընդհանուր առմամբ, շարունակվել է գների նվազման՝ նախորդ տարեվերջին արձանագրված միտումը: Գների նվազման վրա մեծ ազդեցություն են ունեցել ԱՄՆ-ի և Չինաստանի առևտրային տարաձայնությունների պահպանումը, աշխարհաքաղաքական բացասական զարգացումների ներքո համաշխարհային պահանջարկի նվազումը:

Արտաքին հատվածի նշված զարգացումները և անորոշությունները որոշակի ռիսկեր են առաջացրել ներքին մակրոֆինանսական միջավայրի համար, որոնք սակայն մեղմվել են 2019 թ. ՀՀ տնտեսական աճի բարձր ցուցանիշի, մասնավորապես՝ ներքին բարձր պահանջարկի դրական նպաստման պարագայում:

Այս հաշվեկշիռային հրապարակման պահին արդեն ակնհայտ է, որ COVID-19 համավարակի տարածումը աննախադեպ առողջական, տնտեսական և ֆինանսական մարտահրավեր է Հայաստանի համար: Հաշվի առնելով ընթացիկ տարվա սկզբից համաճարակի համընդգրկուն տարածումը և երկրների տնտեսությունների վրա վերջինիս աճող բացասական ազդեցությունը՝ արդեն իսկ գնահատվում է, որ 2020 թվականին համաշխարհային տնտեսության անկում կգրանցվի: Թեև առկա գնահատականները շատ մոտավոր են՝ պայմանավորված համաճարակի թափանցման և տարածման հետ կապված անորոշությունների բարձր մակարդակով, այնուամենայնիվ, ԱՄՀ-ն 2020 թ. համար կանխատեսում է համաշխարհային տնտեսության 3% կրճատում³. ՀՀ տնտեսական աճի վերաբերյալ Կենտրոնական բանկի կանխատեսումը 0.7% է, ընդ որում՝ գերակշռում են նվազման ուղղությամբ ռիսկերը⁴:

Տնտեսական աճի գործընկեր երկրներում

³ ԱՄՀ, Համաշխարհային տնտեսության ակնարկ, ապրիլ, 2020
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

⁴ Մանրամասն տե՛ս «Գնաճի հաշվեկշիռային» հրապարակման մեջ
https://www.cba.am/Storage/AM/downloads/parberakan/DVQ/Gnach_I_20.pdf

2.2. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

Տնտեսության կառուցվածքային փոփոխությունների, կառավարության ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների և իրականացվող տնտեսական քաղաքականության շնորհիվ պահպանվել է ՀՀ տնտեսական աճի կայունությունը:

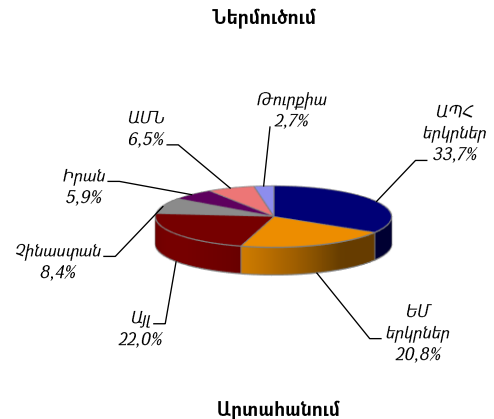
Տարեկան տնտեսական աճը գերազանցել է կանխատեսումները և կազմել 7,6%, ինչին գլխավորապես նպաստել են մշակող արդյունաբերության և ծառայությունների ոլորտները, մինչդեռ գյուղատնտեսության նպաստումը տնտեսական աճին եղել է բացասական:

2019 թվականն առանձնահատուկ էր ներքին պահանջարկի՝ հարկապես մասնավոր սպառման բարձր մակարդակով, ինչն ուղեկցվել է սպառողական վարկավորման բարձր աճով: Վարկավորման բարձր աճը տնտեսության զարգացման դրական սպասումներով պայմանավորված վարկերի պահանջարկի աճի, վարկավորման պայմանների շարունակական դյուրացման և վարկերի հասանելիության աճի հետևանք է:

Միջազգային ապրանքային շուկաների զարգացումների և հիմնական գործընկեր երկրներում արտաքին պահանջարկի նվազող միտումների ներքո ՀՀ զուտ արտահանման նպաստումը տնտեսական աճին մնացել է բացասական:

Թեև տարվա առաջին կեսին արձանագրվել է արտահանման աճի տեմպերի նվազում՝ պայմանավորված հիմնական գործընկեր երկրների տնտեսական աճի տեմպերի, հետևաբար՝ արտաքին պահանջարկի նվազմամբ, երկրորդ կիսամյակում արտահանման ծավալների աճը վերականգնվել է՝ մասնավորապես մի քանի ապրանքախմբերի մասով: Տարեկան կտրվածքով արտահանման աճը կազմել է 12.2%, ներմուծման աճը՝ 9.0%: Ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նախորդ տարվա նկատմամբ որոշակիորեն բարելավվել է՝ կազմելով ՀՆԱ 8.2%:

Հայաստանի արտաքին առևտրի բաշխվածությունն ըստ գործընկեր երկրների (2019 թ. դրությամբ)

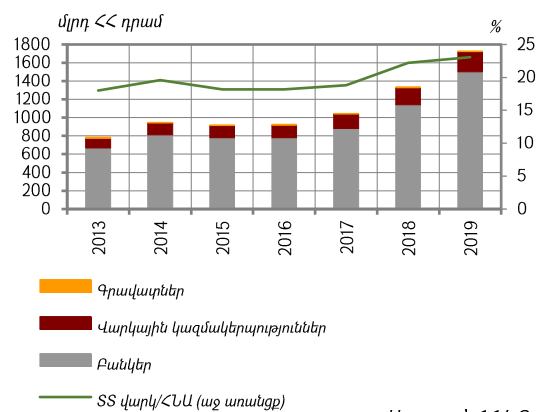

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿՔ:

2.3. ՏՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՐՏՔԸ ԵՎ ԴՐԱՆԻՑ ԱԾԱՆՑՎՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՌԻՍԿԵՐԸ

Տնային տնտեսությունների հաղթածից բխող ռիսկերը 2019 թ. պահպանվել են կառավարելի շրջանակներում, սակայն պարտքի բեռի հետագա շարունակական աճը կարող է մեծացնել տնային տնտեսությունների խոցելիությունը: Այս պարագայում կարևորվում է մակրոտնտեսական պայմանների բարելավմանը միտված քաղաքականության իրականացումը՝ նպաստելու տնային տնտեսությունների տնտեսական ակտիվության աճին, պարտքի բեռի թեթևացմանը կամ սպասարկման կարողության ամրապնդմանը,

Տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքը

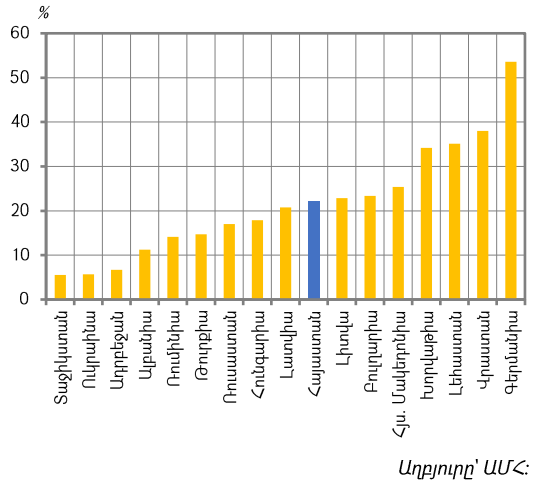
ինչպես նաև պատասխանաբար վարկավորման խթանումը: COVID-19 համավարակի բացասական տնտեսական հետևանքները կանդորդառնան տնային տնտեսությունների եկամուտների վրա, չնայած բանկային համակարգի ու Կառավարության նախաձեռնած միջոցառումները կարող են որոշ չափով մեղմել վնասները:

Տնային տնտեսությունների վարկ⁵/ՀՆԱ հարաբերակցությունն աճել է 2019 թվականի ընթացքում և կազմել 23.1% (2018 թ.՝ 22.2%): Այս ցուցանիշն աճում է բավականին դանդաղ և տարածաշրջանի երկրների մեդիանի համեմատությամբ բարձր չէ, սակայն ենթադրում է տնային տնտեսությունների պարտքի բեռի ավելացում: Միևնույն ժամանակ, վերջին տարիներին տնային տնտեսությունների վարկերի տոկոսադրույքների նվազումը և վարկերի ժամկետայնության աճը որոշակիորեն մեղմել են տնային տնտեսությունների կողմից պարտքի բեռի սպասարկման ռիսկային զարգացումների հավանականությունը:

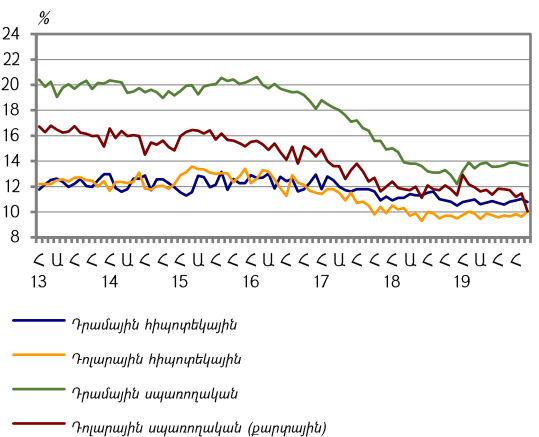
ՀՀ կենտրոնական բանկի նախաձեռնությամբ «Բնակչության պարտքերի և ֆինանսական վարքի» թեմայով իրականացված հարցման արդյունքները ևս վկայում են տնային տնտեսությունների համախառն պարտքի բեռի և տնօրինվող եկամտի հարաբերակցության աճի մասին: Վերջինս տնային տնտեսությունների տնօրինվող եկամտի համեմատությամբ վարկային և պարտքային այլ պարտավորությունների առաջանցիկ աճի արդյունք է:

Տնային տնտեսությունների պարտքի սպասարկման մասով ռիսկերի նյութականացման հավանականությունը մեծացել է. տնային տնտեսությունների պարտքը վերջին տարիներին, տարածաշրջանի մի շարք երկրների համեմատությամբ, աճել է արագ տեմպերով: Դիտարկվող ժամանակահատվածում պահպանվել է առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների վարկավորման ծավալների բարձր աճի միտումը, որը պայմանավորված է վերջին տարիներին բանկերի կանոնադրական կապիտալի համալրման և իրացվելի միջոցների առկայության պարագայում սպառողական և հիպոտեկային վարկերի առաջարկի աճով, ինչպես նաև վարկավորման պայմանների դյուրինացման շնորհիվ վարկերի հասանելիության բարձրացմամբ: Համաձայն ՀՀ ԿԲ-ի կողմից իրականացվող ֆինանսական կազմակերպությունների հարցման 2019 թվականի չորրորդ եռամսյակի արդյունքների⁶

Տնային տնտեսությունների պարտավորություններն ըստ երկրների, 2018 թ.

Տնային տնտեսությունների տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

⁵ Տնային տնտեսությունների վարկերում ներառված են առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների տրամադրված վարկերը:

⁶ ՀՀ կենտրոնական բանկը յուրաքանչյուր եռամսյակ հարցումներ է կատարում բանկերին, վարկային կազմակերպություններին, ապահովագրական ընկերություններին, ներդրումային ընկերություններին և ներդրումային ֆոնդի կառավարիչներին տնտեսության տարբեր հատվածների փոփոխականների վերաբերյալ՝ նրանց սպասումները բացահայտելու և քաղաքականության իրականացման ընթացքում հաշվի առնելու նպատակով:

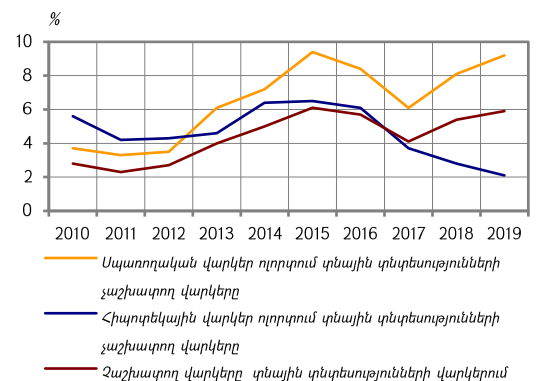
Ֆինանսական կազմակերպություններն ակնկալում են, որ տնային տնտեսություններին տրամադրվող սպառողական և հիպոտեկային վարկերի պորտֆելի բարձր աճի տեմպերը կպահպանվեն:

Տնային տնտեսությունների եկամուտների նկատմամբ վարկավորման աճի բարձր տեմպերը (շուրջ 30%), թերևս, վկայում են վարկավորման այս ոլորտում ռիսկերի հնարավոր թերագնահատման և կուտակումների մասին, իսկ եկամուտների աճի տեմպերի նվազման սցենարային վարկաձևերի նյութականացման պարագայում մեծանում է նաև տնային տնտեսությունների պարտքի սպասարկման գծով ռիսկերի դրսևորման և ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից կորուստներ կրելու հավանականությունը: Վարկային պահանջարկի աճը պայմանավորված է տնային տնտեսությունների կողմից մակրոտնտեսական կայունության և տնտեսության զարգացման դրական սպասումներով, ինչպես նաև, վարկերի տոկոսադրույքների նվազման և վարկերի ժամկետների երկարացման պարագայում, վարկերի մարման իրենց կարողության և տնտեսության զարգացման դրական սպասումներով:

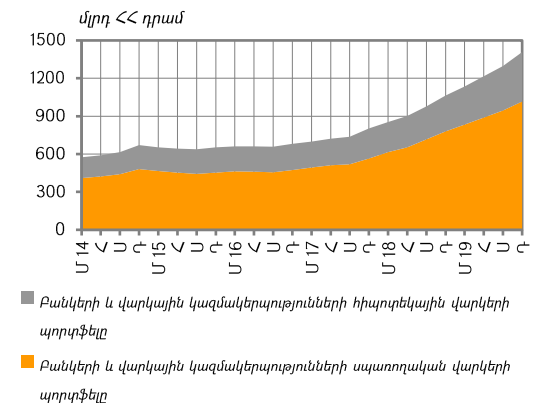
Տնային տնտեսությունների վարկային ռիսկը, հաշվարկված որպես ընդհանուր վարկերում չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռ, վերջին տարվա ընթացքում աճել է: 2019 թվականի դեկտեմբերի դրությամբ տնային տնտեսությունների չաշխատող վարկերի ցուցանիշը⁷, որը չափում է նախկինում առկա վարկային ռիսկերի նյութականացումը, կազմել է 5.9%: 2019 թ. Կենտրոնական բանկը քննարկել և իրականացրել է տնային տնտեսությունների պարտքի կուտակման գործընթացները սահմանափակող մակրոպրոդենցիալ պահանջների ներդրման աշխատանքներ, որոնք, իրենց հերթին, կնպաստեն նաև պատասխանատու վարկավորման գործելակերպի ձևավորմանը: Այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով COVID-19 համավարակի բացասական տնտեսական հետևանքները, ինչպես նաև ռիսկերի փաստացի նյութականացման պարագայում վարկավորման աճի տեմպերի հնարավոր նվազումը՝ Կենտրոնական բանկը հետաձգել է պարտքի բեռի զսպմանն ուղղված մակրոպրոդենցիալ գործիքների կիրառումը՝ կարևորելով վարկավորման նվազման հեռանկարների ներքո ֆինանսական համակարգի կողմից տնտեսության վարկավորման շարունակականությունը:

Տնային տնտեսությունների եկամուտներում շարունակում են գերակշիռ մաս կազմել աշխատավարձի ձևով ստացված եկամուտները, որոնց, իրենց կարևորությամբ, հաջորդում են պետական թոշակները և նպաստները, ինքնազբաղվածությունից

Տնային տնտեսությունների վարկերի միտումները

Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիպոտեկային և սպառողական վարկային պորտֆելը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

⁷ Տնային տնտեսությունների չաշխատող վարկերի ցուցանիշը հաշվարկվել է որպես առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրված սպառողական և հիպոտեկային վարկերի ոլորտում դրամով և արտարժույթով ռեզիդենտների չաշխատող ակտիվների տեսակարար կշիռն առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի ծավալում:

ստացված եկամուտները, ինչպես նաև տրանսֆերտները⁸: Աշխատավարձերի աճը տարվա ընթացքում կազմել է 5.8%⁹ և ուղեկցվել է գործազրկության տ/տ 1.6 տոկոսային կետ նվազմամբ: Covid-19 համավարակի տարածման և աշխարհագրական ընդլայնման պայմաններում ակնկալվում է, որ կղիտվի տնային տնտեսությունների աշխատավարձերի, ինքնագրավածությունից ստացվող եկամուտների և այլ գործոնային եկամուտների նվազում, որոնց ազդեցությունը ֆինանսական համակարգի հաճախորդների եկամուտների ու վարկունակության վրա կարող է մեղմվել կորոնավիրուսի տնտեսական հետևանքների չեզոքացման ՀՀ Կառավարության ծրագրերի շնորհիվ:

Սպառողական վարկերի աճը 2019 թ. կազմել է 30.4%: Կենտրոնական բանկի կողմից անցկացված հարցման¹⁰ համաձայն՝ հատկապես բարձր է առցանց բանկային համակարգերի միջոցով արագ, առանց գրավի ապահովվածության սպառողական վարկերի ծավալների աճը: Այս պայմաններում որոշ վարկային հաստատություններ, բացի տոկոսադրույքների նվազեցումից, նշել են նաև սպառողական վարկավորման ոչ տոկոսային պայմանների բարելավման հնարավորության մասին: Վարկավորման աճին զուգահեռ աճել է չաշխատող սպառողական վարկերի ծավալը, որի արդյունքում 1.1 տոկոսային կետով աճել է վերջիններիս մասնաբաժինը ընդհանուր սպառողական վարկերում և կազմել 9.2%:

Հիպոտեկային վարկերն աճել են մոտ 37.1%-ով՝ պայմանավորված հիմնականում առաջնային շուկայից ձեռք բերված անշարժ գույքի համար տրամադրված հիպոտեկային վարկերի աճով: Վերջինիս իրենց նպաստումն են ունեցել մի շարք պետական ծրագրեր՝ տոկոսագումարների չափով վճարված եկամտային հարկի վերադարձի, վարկերի վերաֆինանսավորման, ինչպես նաև անշարժ գույքի շուկայում գների աճի սպասումները¹¹:

Հիպոտեկային վարկավորման բարձր աճն ուղեկցվել է հիպոտեկային վարկերի պորտֆելի դրամայնացմամբ: Տարեվերջին դրամային հիպոտեկային վարկերի մասնաբաժինն ընդհանուր հիպոտեկային վարկերում կազմել է 64.5%՝ աճելով 6.0 տոկոսային կետով: Հատկանշական է, որ հիպոտեկային չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռը շարունակաբար պահպանվում է

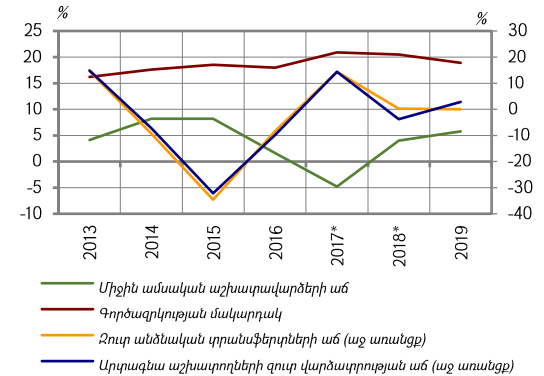
⁸ Մանրամասն տե՛ս «Հայաստանի սոցիալական պայմանները և աղքատությունը, 2019: Մաս 2. Հայաստան. տնային տնտեսությունների եկամուտները, ծախսերը և հիմնական սննդամթերքի սպառումը», ՀՀ ՎԿ:

⁹ Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ:

¹⁰ Աղբյուրը՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից 2019 թ. երկրորդ կիսամյակում անցկացված «Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող վարկերի պայմաններ» եռամսյակային հարցումներ:

¹¹ ՀՀ կենտրոնական բանկը յուրաքանչյուր եռամսյակ հարցումներ է կատարում բանկերին, վարկային կազմակերպություններին, ապահովագրական ընկերություններին, ներդրումային ընկերություններին և ներդրումային ֆոնդի կառավարիչներին տնտեսության տարբեր հարվածների փոփոխականների վերաբերյալ՝ նրանց սպասումները բացահայտելու և քաղաքականության իրականացման ընթացքում հաշվի առնելու նպատակով:

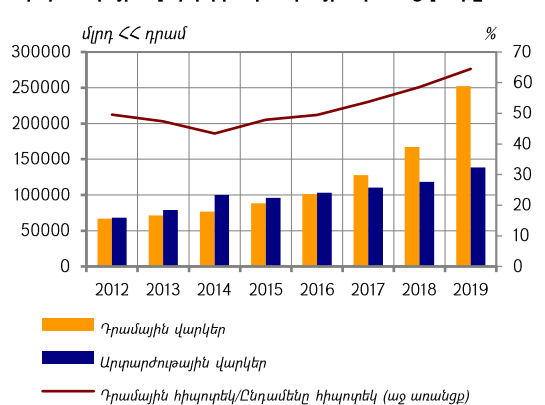
Անձնական տրանսֆերտների, արտագնա աշխատողների վարձատրության, աշխատավարձերի և գործազրկության փոփոխություն

* 2018 թ. հունվարից՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտեն վերանայել է աշխատանքի շուկայի վիճակագրության մեթոդաբանությունը, որի շրջանակներում փոփոխության են ենթարկվել մի շարք ցուցանիշների մեծությունները սկսած 2017 թ. հունվարից: Ըստ այդմ՝ այսուհետ միջին անձնական աշխատավարձը վերաբերում է 1 և ավելի աշխատող ունեցող կազմակերպություններին:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ:

Հիպոտեկային վարկերի արժույթային կառուցվածքը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ:

շատ ցածր մակարդակում, իսկ 2019 թ. վերջին կազմել է շուրջ 2.1%:

Տնային տնտեսությունների խնայողություններն աճում են ավելի ցածր տեմպով, քան պարավորությունները, ինչը նպաստում է վերջիններիս պարտքային լծակի (լեւերիջի) աճին:

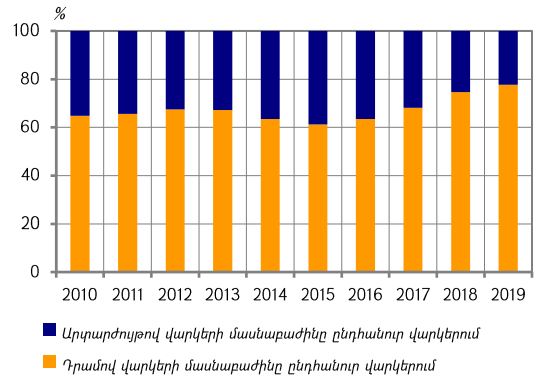
Տարվա ընթացքում ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների ավանդների ծավալն աճել է 13.4%-ով, և ՀՆԱ նկատմամբ հարաբերակցությունը հասել է 25.3%-ի: Ընդ որում, դրամային ավանդների մասնաբաժինն ընդհանուր ավանդներում շարունակել է աճել և դեկտեմբերի վերջին կազմել է 46.2%¹²: Ավանդների դրամայնացումը, այլ հավասար պայմաններում, նպաստում է բանկերի կողմից դրամով վարկավորելու հնարավորությունների ընդլայնմանը, ինչն էլ, իր հերթին, նվազեցնում է արտարժույթային տատանումներից ածանցվող վարկային ռիսկի գործոնը վարկառուների համար:

Վերջին տարիներին տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի դրամայնացման միտում է գրանցվել, ինչն արտարժույթային ռիսկի նվազեցման տեսանկյունից դրական ուղղվածություն է: Նշենք, որ ՀՀ օրենսդրության¹³ համաձայն՝ սպառողական վարկերը տրամադրվում են ազգային արժույթով, իսկ հիպոտեկային վարկերի դրամայնացմանն իրենց նպաստումն են ունեցել նաև վերը հիշատակված պետական ծրագրերը:

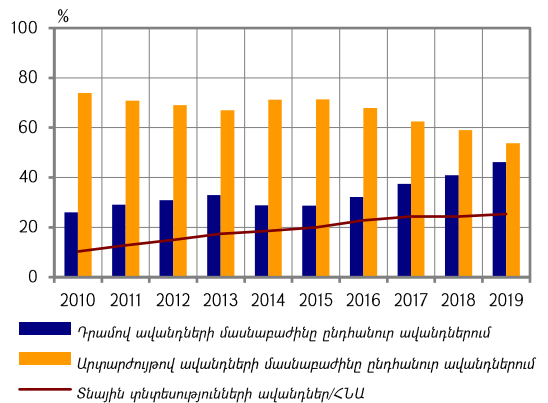
Տնային տնտեսությունները հիմնականում դիտարկվում են որպես արտարժույթային ռիսկից չիեջավորված վարկառուներ, քանի որ եկամուտներում գերակշռում են դրամային եկամուտները¹⁴: Տնային տնտեսությունների պարտքում արտարժույթով վարկերի առկայությունը վերջիններիս խոցելի է դարձնում փոխարժեքի տատանումներից պարտքի բեռի ավելացման և դրանից ածանցված վարկային ռիսկի նկատմամբ: Վերջին տարիներին վարկերի ապադրարայնացման միտումը դրականորեն է անդրադառնում տնային տնտեսությունների ռիսկերի հաշվեկշռի վրա՝ նպաստելով ֆինանսական համակարգում փոխարժեքի տատանումներից ածանցվող վարկային ռիսկի գործոնի նվազեցմանը:

Տնային տնտեսությունների պարտքի բեռի ավելացման պայմաններում Կենտրոնական բանկը նախաձեռնել է մի շարք միջոցառումներ՝ ուղղված ֆիզիկական անձանց շրջանում պատասխանատու վարկավորման խթանմանը ինչպես մակրոպրոդուկտային գործիքների ներդրման, այնպես էլ սպառողների շահերի պաշտպանության ու ֆինանսական կրթման ուղղություններով:

Տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի արժույթային կառուցվածքը

Տնային տնտեսությունների ավանդները

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

¹² Ներառված են ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների ավանդները:

¹³ «Արժույթային կարգավորման և արժույթային վերահսկողության մասին» և «Սպառողական կրեդիտավորման մասին» ՀՀ օրենքները:

¹⁴ Ըստ «Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը» ՀՀ ԿԿ 2019 թվականի հաշվետվության՝ 2018 թվականին տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական անվանական եկամուտների 95.1 փոփոխություն է հասնում դրամով. այս ցուցանիշը շարունակաբար աճում է վերջին երեք տարիներին:

2.4. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՇՈՒԿԱՅԻ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑԻՑ ԱԾԱՆՑՎՈՂ ՌԻՍԿԵՐԸ

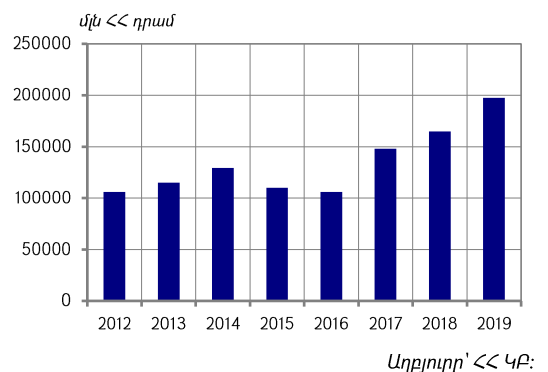
Ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից մշտապես կարևորվում է անշարժ գույքի շուկայի զարգացումների մշտադիտարկումը: Անշարժ գույքի շուկայի զարգացումները ֆինանսական կայունության խոցելիության տեսանկյունից դիտարկվում են հիմնականում հիպոտեկային վարկերի և շինարարության ճյուղի վարկավորման, գրավի արժեքի փոփոխության ռիսկերի նյութականացման տեսանկյունից: Անշարժ գույքի առաջարկի/պահանջարկի, հետևաբար նաև գների կտրուկ տատանումները կարող են բացասաբար անդրադառնալ բանկերի ակտիվների որակի վրա՝ ռիսկեր առաջացնելով ֆինանսական կայունության համար:

ՀՀ անշարժ գույքի շուկայում վերջին տարիներին գրանցվել են գների աճի բարձր տեմպեր: Գների աճի հիմքում բարձր պահանջարկն է (այդ թվում՝ պայմանավորված նաև հիպոտեկային վարկավորման խթանմանն ուղղված վերոնշյալ պետական ծրագրերով) և բնակչության եկամուտների ցածր, բայց շարունակական աճը: Այնուամենայնիվ, հիպոտեկային վարկավորման արագատեմպ աճի և անշարժ գույքի գների կայուն աճի պայմաններում Կենտրոնական բանկը չի բացառում վարկավորման այս ոլորտում ռիսկերի հնարավոր թերագնահատման և գերտաքացման հավանականությունը: Այս հանգամանքով պայմանավորված՝ տարեսկզբից ձեռնարկվել են վերլուծական և մեթոդական աշխատանքներ անշարժ գույքի շուկայում հնարավոր ռիսկերի մեղմմանն ուղղված մակրոպրոդեցիալ գործիքի՝ պահանջ/գրավի արժեք (LTV) ներդրմանն ուղղությամբ:

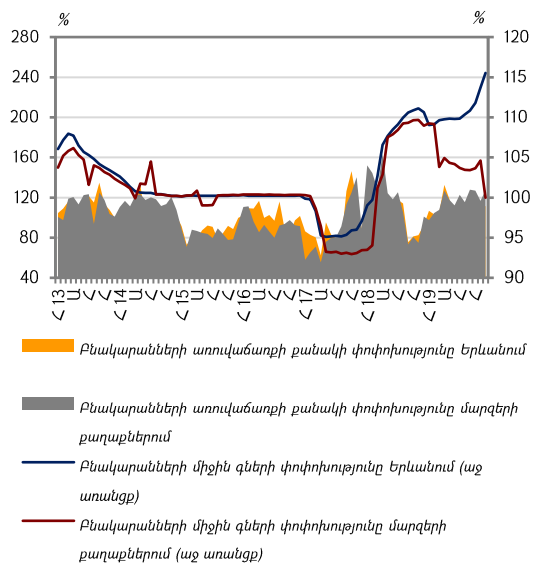
Անշարժ գույքի շուկայի ակտիվությունը շարունակել է մնալ համեմատաբար բարձր: Անշարժ գույքի պահանջարկի և գների աճի միտումը պահպանվել է ինչպես Երևանում, այնպես էլ մարզերում: Անշարժ գույքի պահանջարկի աճը գլխավորապես պայմանավորված է երկարաժամկետ հիպոտեկային վարկերի հասանելիությամբ, տոկոսադրույքների նվազմամբ, եկամուտների աճով, շինարարության տարբեր փուլերի վարկավորման հնարավորությամբ: Նշված գործոնների առկայության արդյունքում անշարժ գույքի ձեռքբերումը հասանելի է դարձել ավելի շատ տնային տնտեսությունների համար:

Նախորդ տարվա համեմատությամբ Երևանում¹⁵ բազմաբնակարան բնակելի շենքերի բնակարանների շուկայական միջին գինը 1մ² մակերեսի հաշվարկով աճել է տ/տ 15.5%-ով, ինչն ամենաբարձր ցուցանիշն է վերջին համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամից ի վեր: Գների աճին զուգընթաց աճել է

Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից շինարարության ոլորտին տրամադրված վարկերի ծավալները

Բնակարանների միջին գների և առուվաճառքի քանակի փոփոխությունը Երևանում և մարզերի քաղաքներում

¹⁵ ՀՀ-ում անշարժ գույքի միասնական միջին գների բացակայության պատճառով որպես անշարժ գույքի գնային զարգացումների չափորոշիչ են ընտրվել Երևանի բնակարանների միջին գները:

հանրապետությունում բնակարանների առուվաճառքի գործարքների քանակը՝ տ/տ 21.6%:

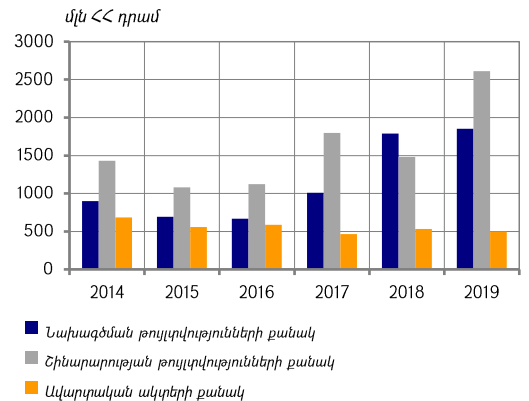
Էական աճ է արձանագրվել անշարժ գույքի շուկայի առաջարկի տեսանկյունից: Անշարժ գույքի շուկայի ակտիվության մասին է վկայում նաև շահագործման հանձնված բնակելի շենքերի և անշարժ գույքի հետ կապված շինարարության ծավալների աճը: 2019 թ. ընթացքում շինարարության թույլտվությունները գրեթե կրկնապատկվել են: Միտման հետագա պահպանման պարագայում զգալի ռիսկեր կարող են առաջանալ շուկայում գերառաջարկի ձևով:

Ըստ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից իրականացվող եռամսյակային հարցման՝ մասնակից վարկային հաստատությունները բնակելի անշարժ գույքի գների աճ էին սպասում նաև հաջորդ տարի:

Տարվա ընթացքում պահպանվել է հիպոտեկային վարկավորման բարձր աճի միտումը: Անշարժ գույքի նկատմամբ պահանջարկի, նաև առաջարկի մեծացմանը նպաստող գործոններից են շարունակում մնալ առաջնային շուկայում անշարժ գույքի ձեռքբերման հիպոտեկային վարկերի տոկոսագումարների չափով եկամտային հարկի վերադարձը և իրականացվող պետական վերաֆինանսավորման ծրագրերը, որոնք մեծացրել են հիպոտեկային վարկավորման հասանելիությունը: Տարվա ընթացքում անշարժ գույքի ձեռքբերման հիպոտեկային վարկերի ծավալն աճել է մոտ 37.1%-ով, իսկ քանակը՝ 20.0%-ով: Համաձայն ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից իրականացվող եռամսյակային հարցումների՝ մասնակից բանկերը և վարկային կազմակերպությունները շարունակել են մեղմացնել վարկավորման պայմանները: Մրցակցությունը հիմնականում ծավալվել է ոչ տոկոսային պայմանների, մասնավորապես՝ պահանջ/գրավի արժեք հարաբերակցության և գրավադրվող գույքի գնահատման պայմանների դյուրինացման շուրջ: Անշարժ գույքի շուկայի ակտիվացման հետ մեկտեղ աճել են նաև բնակելի և ոչ բնակելի շենքերի շինարարությանն ուղղված վարկավորման ծավալները: Վերոնշյալ վարկատեսակների գծով վարկային պորտֆելի որակը մնացել է գրեթե անփոփոխ:

Նշված փոխանցումային մեխանիզմը կարող է որոշակի ռիսկեր ստեղծել անշարժ գույքի շուկայում գերպահանջարկի տեսքով, որի հիմքում ընկած կլինեն ոչ թե ժողովրդագրական և եկամտային գործոնները, այլ մեղմ վարկային պայմաններն ու հասանելի վարկերը:

Երևանում շինարարության ծավալները 2014-2019 թթ.

Աղբյուրը՝ Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի քաղաքաշինության և հողի վերահսկողության վարչություն:

3. ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

3.1. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅՈՒՄ

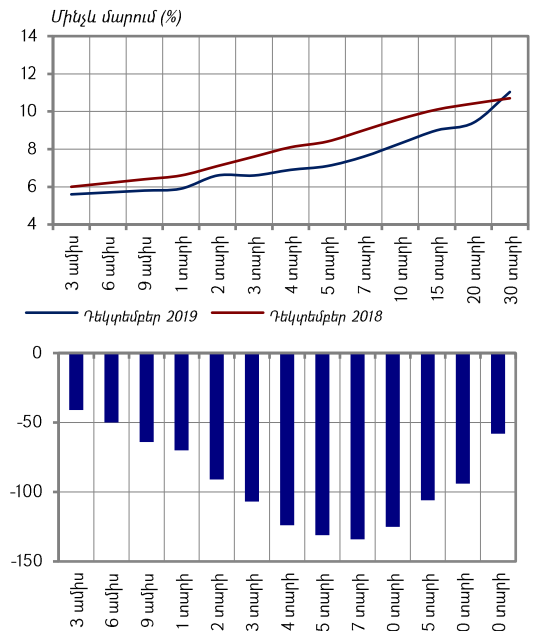
Տարվա ընթացքում ֆինանսական շուկաներում կտրուկ տատանումների բացակայության պայմաններում ֆինանսական համակարգի կայունության մասով ռիսկերի կուտակման կամ նյութականացման գործընթացներ, ընդհանուր առմամբ, չեն դիտարկվել:

Ֆինանսական շուկայում տոկոսադրույքների փոփոխության միտումները հիմնականում արտացոլել են ՀՀ կենտրոնական բանկի խթանող դրամավարկային քաղաքականության ուղղվածությունը: Տարվա ընթացքում դիտարկվել է շուկայական կարճաժամկետ տոկոսադրույքների՝ միջբանկային ռեպո տոկոսադրույքների, կարճաժամկետ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության նվազում, ինչը համահունչ արձագանք է եղել խթանող դրամավարկային քաղաքականությանը:

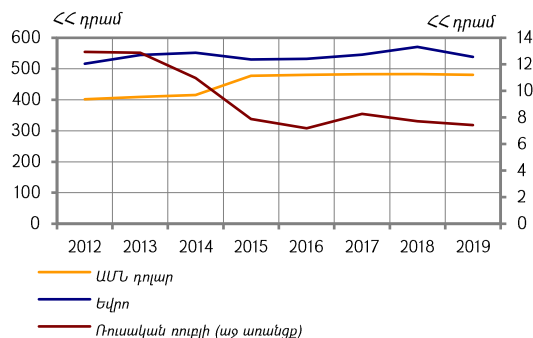
Պետական պարտատոմսերի կորը տարբեր ժամկետային հատվածներում փոքր-ինչ տարբեր միտումներ է արձանագրել: Ի տարբերություն պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորի կարճաժամկետ հատվածի՝ երկարաժամկետ պարտատոմսերի եկամտաբերությունները ցուցաբերել են աճի միտում:

Արժույթային շուկայում պահպանվել է հարաբերական կայունությունը: Տարվա ընթացքում դրամի արժուրման ուղղությամբ կտրուկ տատանումները չեզոքացնելու նպատակով ԿԲ-ն իրականացրել է շուկայից արտարժույթի առքի գործառնություններ:

Եկամտաբերության կորը և կորի փոփոխությունները (բազիսային կետ)

Դրամի նկատմամբ որոշ արժույթների միջին տարեկան փոխարժեքները

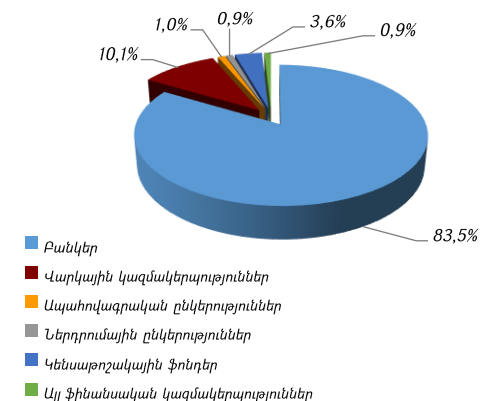

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

3.2. ՌԻՍԿԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ԵՎ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐՈՒՄ: ՍԹՐԵՍ-ՍՑԵՆԱՐՆԵՐ

Բանկային համակարգը շարունակում է մնալ շահութաբեր, կապիտալացված և իրացվելի: Վարկային, իրացվելիության և շուկայական ռիսկերը կառավարելի են: Դոլարայնացման նվազման պայմաններում էականորեն նվազել է համակարգի խոցելիությունը արտարժույթային ռիսկերի նկատմամբ: Տնային տնտեսությունների վարկավորման բարձր աճի արդյունքում հնարավոր ռիսկային զարգացումները նախատեսվում է հասցեագրել համապատասխան մակրոպարուղենցիալ գործիքների միջոցով:

Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքն ըստ ֆինանսական հաստատությունների - 31.12.2019 թ.

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

**Տարվա ընթացքում ձևավորված ներքին և արտաքին մակ-
րոշմաբանական միջավայրի պայմաններում ֆինանսական հա-
մակարգը շարունակել է ցուցաբերել կայուն աճի միտում:**

Ֆինանսական միջնորդությունը խորացել է. ֆինանսական հա-
մակարգի ակտիվներ/ՀՆԱ և վարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցություն-
ները 2019 թվականին աճել են համապատասխանաբար 8.9 և 4.8
տոկոսային կետով և կազմել 106.5% և 58.7%:

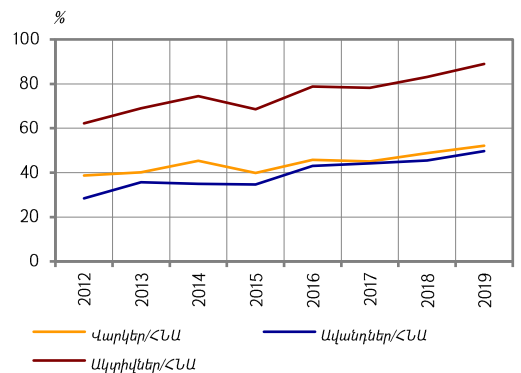
Ֆինանսական համակարգում շարունակում է գերակշռող մնալ
բանկային համակարգը՝ ֆինանսական համակարգի ակտիվների
83.5% կշռով: Տարվա ընթացքում բանկային համակարգի ակ-
տիվներ/ՀՆԱ և վարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշներն աճել են համապա-
տասխանաբար 5.9 և 3.2 տոկոսային կետով և կազմել 89.0% և
52.1%: 4.2 տոկոսային կետով աճել է ավանդներ/ՀՆԱ հարա-
բերակցությունը՝ կազմելով 49.7%: Ֆինանսական համակարգի
մյուս մասնակիցների (վարկային կազմակերպություններ, ապա-
հովազրական ընկերություններ և այլն) փոքր տեսակարար կշռով
պայմանավորված՝ վերջիններիս գործունեության ազդեցությունը
ֆինանսական համակարգի կայունության վրա նշանակալի չի
գնահատվում, և սույն հաշվետվությամբ առավել մանրամասն
անդրադարձ է կատարվում բանկային համակարգի գործու-
նեության ռիսկերի բացահայտմանը, գնահատմանը և ներկայաց-
մանը:

3.2.1. Առևտրային բանկերի ռիսկեր և սթրես-սցենարներ

Բանկային համակարգի կայունության քարտեզի բաղադրիչ-
ներից¹⁶ կապիտալի համարժեքության և ակտիվների որակի
ենթաինդեքսները 2019 թ-ին, նախորդ տարվա համեմատ, մնա-
ցել են անփոփոխ: Տոկոսադրույքի, արտարժույթային ռիսկերի և
շահութաբերության մասով առկա է բարելավում և միայն իրաց-
վելիության ռիսկի մասով է գրանցվել որոշակի բացասական տե-
ղաշարժ (առավել մանրամասն տե՛ս «Վարկային ռիսկ», «Իրաց-
վելիության ռիսկ», «Շուկայական ռիսկ» և «Կապիտալի համար-
ժեքություն և եկամտաբերություն» ենթաբաժինները):

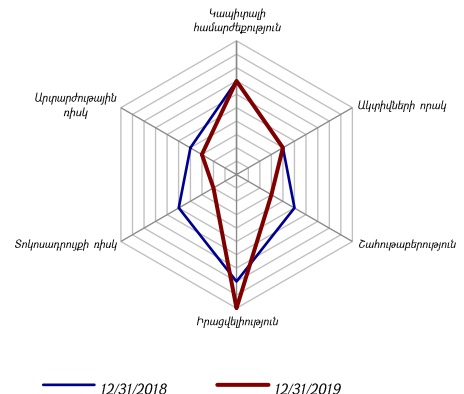
¹⁶ Բանկային համակարգի կայունության քարտեզում օգտագործվել են կապիտալի
համարժեքությունը, ակտիվների որակը, իրացվելիությունը, եկամտաբերությունը,
տոկոսադրույքի և արտարժույթային ռիսկերը բնութագրող ցուցանիշներ: Քարտե-
զում ցուցանիշներն օգտագործելուց առաջ նորմավորվել են 1-10 չափողականու-
թյամբ, հաշվարկվել են ԱՄՀ մեթոդաբանությունը համապատասխան: Արժեքների
մոտեցումը քարտեզի կենտրոնին վկայում է ռիսկի նվազման, իսկ կենտրոնից
հեռացումը՝ ռիսկի աճի մասին: Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը
չի կարող մեկնաբանվել որպես ֆինանսական կայունության մակարդակի արտա-
ցում. այն ընդամենը պարկերացում է տարիս ներառված ռիսկերի մակարդակի
փոփոխության վերաբերյալ՝ աճել է, թե՛ նվազել:

Բանկային միջնորդության մակարդակը

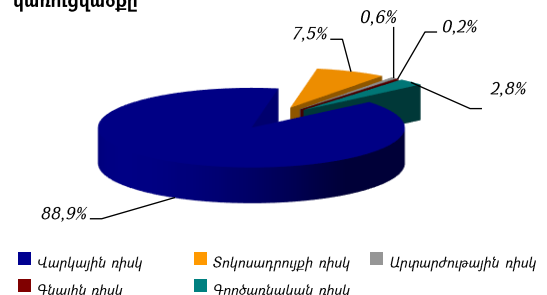
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի կայունության
քարտեզ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Առևտրային բանկերի կապիտալի համարժեքության
ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների
կառուցվածքը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

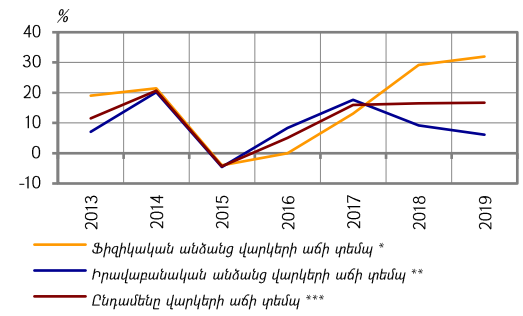
Վարկային ռիսկ

Բանկային համակարգի ակտիվների մեջ գերակշիռ մաս է կազմում վարկային պորտֆելը և, հետևաբար, վարկային ռիսկի վերլուծությունը, գնահատումը և վերջինիս զսպմանն ուղղված կարգավորման գործիքների կիրառությունն առավել կարևորվում են ֆինանսական կայունության ապահովման համապետություն: Վարկային պորտֆելի կշիռը առևտրային բանկերի ակտիվներում վերջին տարիներին էական փոփոխության չի ենթարկվել և կազմում է շուրջ 60%: Համաձայն կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման մեթոդաբանության՝ բանկերից պահանջվող նվազագույն կապիտալի 89%-ը բաժին է ընկնում վարկային ռիսկին:

Տարվա ընթացքում բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկային պորտֆելն աճել է 16.7%-ով¹⁷: Վարկային պորտֆելի աճը հիմնականում պահպանել է նախորդ տարվա աճի տեմպերը, սակայն, ի տարբերություն նախորդ տարվա, վարկավորման աճը հիմնականում տեղի է ունեցել տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի 32.0% աճի մասով (սպառողական և հիպոտեկային վարկեր): Իրավաբանական անձանց տրամադրված վարկերի աճը եղել է չափավոր՝ կազմել է 6.1%: Տնային տնտեսությունների վարկավորման առաջանցիկ աճին նպաստել են վարկավորման պայմանների դյուրինացումը և տնային տնտեսությունների կողմից վարկերի պահանջարկի աճը: Տնային տնտեսությունների կողմից հիպոտեկային վարկային միջոցների պահանջարկի աճին թերևս իր նպաստումն է ունեցել նաև վճարված տոկոսների չափով եկամտային հարկի հետստացման պետական օժանդակության ծրագրով ընձեռվող հնարավորությունը, որն առնվազն միջնաժամկետ հատվածում էականորեն նվազեցնում է վարկի սպասարկման բեռը: Այս պայմաններում Կենտրոնական բանկը վարկավորման ընդհանուր ծավալները հասցեագրող կապիտալի հակացիկլիկ բուֆերի բարձրացումը նպատակահարմար չի համարել: Մինչդեռ, կարևորելով սպառողական և հիպոտեկային վարկերի աճի բարձր տեմպերի արդյունքում ռիսկերի կուտակման հնարավոր նախանշանները, ԿԲ-ն նախաձեռնել և աշխատանքներ է իրականացրել առավել հասցեական և ոլորտային մակրոարդյունքի գործիքների ներդրման ուղղությամբ (պահանջ/գրավի արժեք, պարտք / եկամուտ):

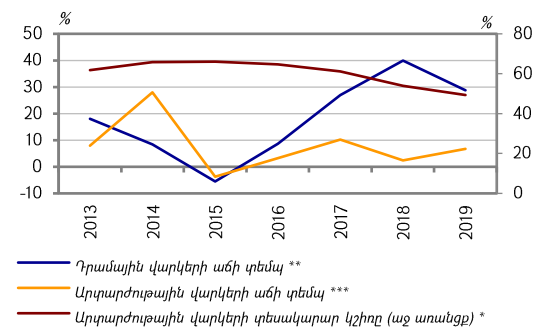
Ապադոլարայնացման ուղղությամբ իրականացված ԿԲ միջոցառումների, գնաճային սպասումների նվազման և տնային տնտեսությունների վարկավորման առաջանցիկ աճի պարագայում ընդհանուր վարկային պորտֆելում արտարժույթային

Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց տրամադրված վարկերի աճի տեմպը

* Ներառված են ռեզիդենտ տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերը:
 ** Ներառված են ռեզիդենտ ձեռնարկություններին և շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններին տրամադրված վարկերը:
 *** Ներառված են ռեզիդենտ տնային տնտեսություններին, ձեռնարկություններին և շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններին տրամադրված վարկերը:

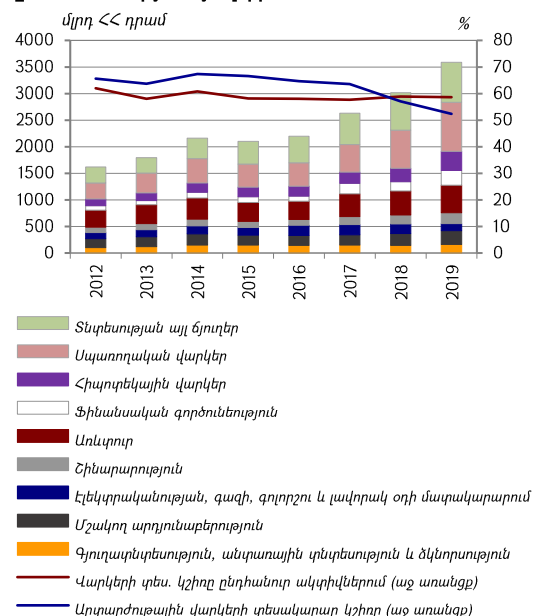
Դրամային և արտարժույթային վարկերի աճի տեմպը

* Ներառված են ռեզիդենտների տրամադրված դրամային և արտարժույթային վարկերը:
 ** Ներառված են ռեզիդենտ տնային տնտեսություններին, ձեռնարկություններին և շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններին տրամադրված դրամային վարկերը:
 *** Ներառված են ռեզիդենտ տնային տնտեսություններին, ձեռնարկություններին և շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններին տրամադրված արտարժույթային վարկերը:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի կառուցվածքն ըստ տնտեսության ճյուղերի

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

¹⁷ Ներառված են ռեզիդենտ տնային տնտեսություններին, ձեռնարկություններին և շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններին տրամադրված դրամային և արտարժույթային վարկերը:

վարկերի տեսակարար կշիռը նվազել է: Արտարժույթային վարկերի կշիռը 2019 թ. նվազել է 4.6 տոկոսային կետով և կազմել 49.3%: Այս նվազումը պայմանավորված է տնային տնտեսությունների դրամային վարկավորման աճով, մինչդեռ իրավաբանական անձանց վարկավորման աճը (որոնք արտարժույթային վարկերի գերակշիռ մասն են կազմում) զգալիորեն զիջել է վերջինիս:

2019 թ. տարեվերջին, նախորդ տարվա համեմատ, չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի (հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի ռիսկային դաս ունեցող) տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում և դեբիտորական պարտքերում աճել է 0.6 տոկոսային կետով և կազմել 5.1%: Վարկավորման առաջանցիկ աճի, ինչպես նաև տրամադրված վարկերի ոլորտային ուղղվածության փոփոխության պայմաններում չաշխատող վարկերի տեսակարար կշռի որոշակի աճ թերևս ակնկալվում էր: Մասնավորապես, վերջին տարիներին վարկային պորտֆելի աճը առավելապես պայմանավորվել է սպառողական վարկերի արագ աճով, որոնց պատմականորեն բնորոշ են չաշխատող դառնալու համեմատաբար ավելի բարձր տեմպեր (առևտրային բանկերի սպառողական վարկերի գծով չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռը կազմել է 7.6%):

Չաշխատող վարկերի ծածկույթը (ծևավորված պահուստներ/ չաշխատող վարկեր հարաբերակցությունը) տարեվերջին կազմել է 49.9%՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 6.7 տոկոսային կետով և գտնվում է պատմական միջինի շրջանակներում:

Վարկային պորտֆելի ճյուղային բաշխվածության առումով՝ վարկերի Հերֆինդալ-Հիրշմանի ինդեքսը¹⁸ կազմել է 0.13 միավոր՝ բնութագրելով բանկային համակարգի վարկային պորտֆելի ճյուղային բաշխվածության չափավոր կենտրոնացվածությունը:

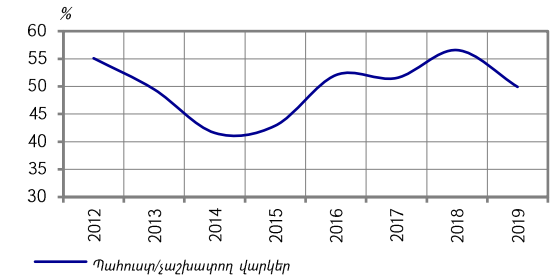
Վարկային պորտֆելի կենտրոնացվածության տեսանկյունից՝ վարկային ներդրումներում խոշոր փոխառուներին¹⁹ տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռը կազմել է 21.1%՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազելով 4.2 տոկոսային կետով:

Վարկային ռիսկի գծով իրականացված սթրես-թեստավորման արդյունքները վկայում են, որ դիտարկվող ենթադրյալ ամենախիստ սթրես-սցենարներում կապիտալի համարժեքության նորմատիվային պահանջները պահպանվում են նվազագույն սահմանաչափերին բավական մոտ միջակայքում՝ չվտանգելով բանկերի կողմից ֆինանսական միջնորդության գործառույթի սահունությունը և անընդհատությունը:

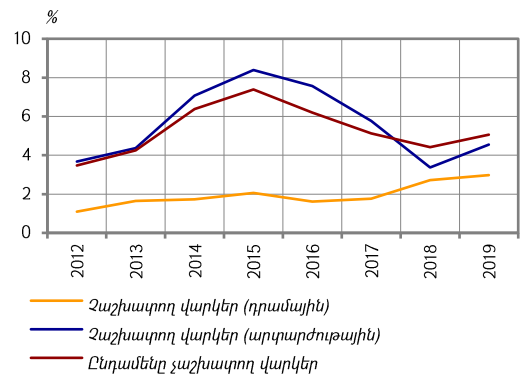
¹⁸ Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակիցն ընդունում է արժեքներ 0-1 միջակայքում և բնութագրում կենտրոնացվածությունը (0-ին մոտ արժեքները բնութագրում են կենտրոնացվածության ցածր աստիճան):

¹⁹ Խոշոր է համարվում այն փոխառուն, որի գծով բանկի ռիսկը (ներառյալ նաև նրա հետ փոխկապակցված անձանց գծով ռիսկը) գերազանցում է բանկի միջին ամսական նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի 5%-ը:

Բանկային համակարգում ձևավորված պահուստի և չաշխատող վարկերի հարաբերակցությունը

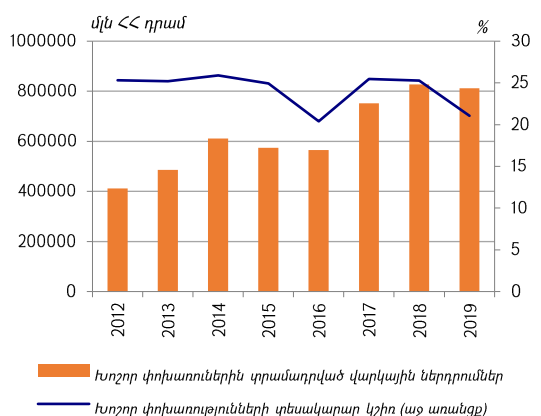

Բանկային համակարգի չաշխատող վարկերի կշռի դինամիկա

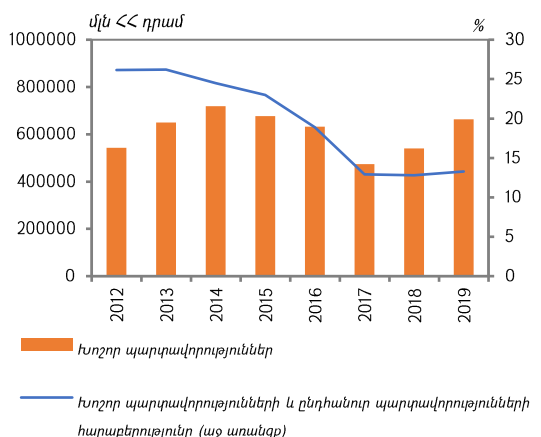

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգում խոշոր փոխառուներին տրամադրված վարկային ներդրումները

Բանկային համակարգի խոշոր պարտավորությունների և ընդհանուր պարտավորությունների հարաբերակցությունը

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ²⁰

31.12.2019 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	Միաժամանակ հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի դասերի վարկերի 25%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Կասկածելի դասի վարկերի 75%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Ստանդարտ դասի վարկերի 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի վարկերի
Բանկային համակարգի վնասի մեծությունը	35.0 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 4.4%-ը	15.3 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 1.9%-ը	102.3 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 12.8%-ը
Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում	17.0%	17.3%	15.7%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

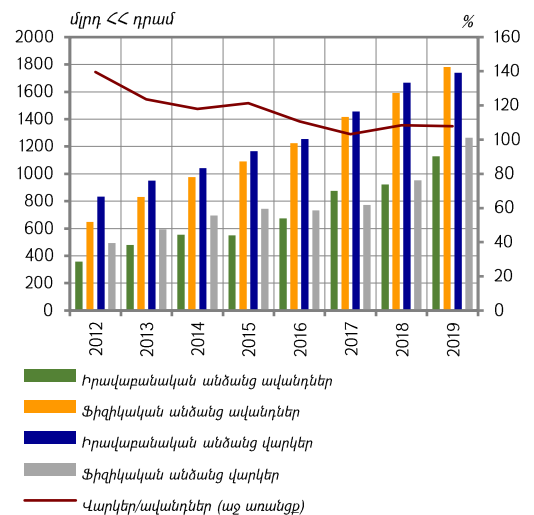
Իրացվելիության ռիսկ

Բանկային համակարգն ունի իրացվելիության բարձր մակարդակ՝ ապահովելով կարճաժամկետ իրացվելիության շուկերի կլանման բավարար կարողություն: Վարկավորման աճի պայմաններում արձանագրվել է բանկային համակարգի իրացվելիության ցուցանիշների որոշակի նվազման միտում, այնուամենայնիվ, վերջիններս էականորեն գերազանցել են նորմատիվային պահանջված մակարդակը: Առևտրային բանկերի ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշները տարեսկզբի համեմատ նվազել են համապատասխանաբար 0.2 և 5.0 տոկոսային կետով և կազմել 27.1% և 111.7% (նվազագույն սահմանաչափերը՝ 15% և 60%):

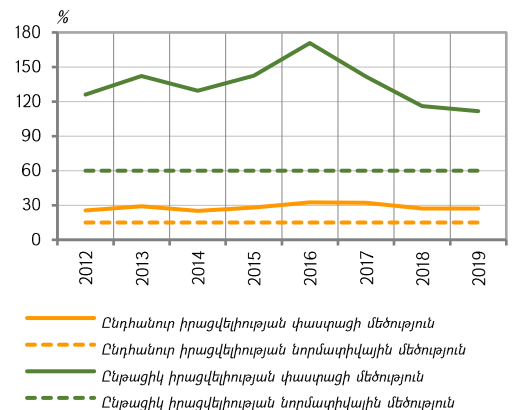
Առաջին խմբում ներառվող արտարժույթների ընդհանուր իրացվելիության ցուցանիշն աճել է 1.1 տոկոսային կետով և կազմել 19.9%, իսկ ընթացիկ իրացվելիության ցուցանիշը նվազել է 3.3 տոկոսային կետով և կազմել 64.7% (նվազագույն նորմատիվային սահմանաչափերը՝ համապատասխանաբար 4% և 10%): Արտարժույթային ընդհանուր իրացվելիության բարելավմանը հատկապես նպաստել է 2019 թ. ընթացքում Կենտրոնական բանկի կողմից պարտադիր պահուստավորման կարգի վերանայումը: Արտարժույթով ներգրավված միջոցների դիմաց պարտադիր պահուստավորման 18% պահանջը նախկինում ամբողջությամբ իրականացվում էր ՀՀ դրամով, իսկ արդեն տարեվերջին պահուստավորման 12%-ն իրականացվում էր ՀՀ դրամով, 6%-ը՝ արտարժույթով:

²⁰ Հաշվետվությունում ներկայացված սթրես-սցենարները չեն կանխատեսում այս կամ այն ռիսկերի դրսևորումը, այլ նպատակ ունեն բացահայտելու ֆինանսական համակարգի թույլ կողմերը և գնահատելու ռիսկերը կլանելու ունակությունը:

Բանկային համակարգի վարկերի և ֆինանսավորման ավանդային աղբյուրների կառուցվածքը

ՀՀ առևտրային բանկերի իրացվելիության ցուցանիշների փաստացի և նորմատիվային մեծությունների շարժը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ՀՀ բանկային համակարգի վարկ/ավանդ հարաբերակցությունը տարիների ընթացքում ցուցաբերել է նվազման միտում՝ տարեվերջին կազմելով 104.9%: Սա վկայում է այն մասին, որ տրամադրված վարկերը մեծապես ֆինանսավորվել են ի հաշիվ առավել կայուն ֆինանսավորման միջոց համարվող ավանդային աղբյուրների՝ նպաստելով բանկային համակարգի իրացվելիության դիրքերի բարելավմանը:

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2019 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	Ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի և ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում
Բանկային համակարգի ընդհանուր իրացվելիություն	21.6%	22.4%	16.1%
Բանկային համակարգի ընթացիկ իրացվելիություն	82.7%	115.4%	76.9%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման նպատակով իրականացված սթրես-թեստերի արդյունքները ցույց են տալիս, որ նույնիսկ ենթադրյալ ամենախիստ սցենարի պարագայում բանկերի բարձր իրացվելի ակտիվները բավարար են իրացվելիության արտահոսքը սպասարկելու համար:

Շուկայական ռիսկ

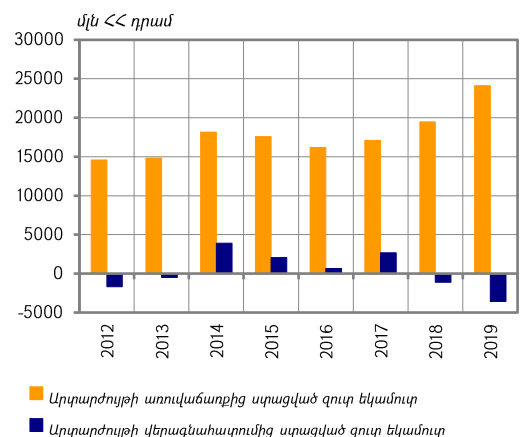
Շուկայական ռիսկերի, մասնավորապես՝ արտարժույթային և փոկոսադրույքի ռիսկերի գնահատված ազդեցությունը բանկային համակարգի կապիտալի նկատմամբ էական չէ: Շուկայական ռիսկերի ցածր մակարդակը պայմանավորված է ինչպես ՀՀ բանկային համակարգի ակտիվների և պարտավորությունների կառուցվածքային առանձնահատկություններով, այնպես էլ ԿԲ կողմից սահմանված կարգավորման պրուդենցիալ պահանջների առկայությամբ:

Արտարժույթային ռիսկ

Տարեվերջի դրությամբ բանկային համակարգի արտարժույթային զուտ դիրքը (աժանցյալ գործիքները ներառյալ) կարճ է՝ կազմել է 2.1 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր կապիտալի 0.3%-ը (31.12.2018 թ. դրությամբ՝ 22.5 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր կապիտալի 3.1%-ը)²¹:

²¹ Աժանցյալ գործիքները ներառում են Սպանդարյուր և Փուրզ կամ Ֆիլիզ (Մուդիզ) վարկանշային գործակալությունների կողմից տրամադրված երկարաժամկետ ավանդների ներգրավման $U+(UI)$ և $U+(UI)$ -ից բարձր վարկանիշ ունեցող օտարերկրյա կառավարությունների, կենտրոնական (ազգային) բանկերի, ֆինանսական կազմակերպությունների և միջազգային հեղինակավոր կառույցների հետ կնքված աժանցյալ գործիքները:

Բանկային համակարգի՝ արտարժույթի առավաճառքից և վերագնահատումից ստացված զուտ եկամուտները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Արտարժույթների նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի տատանումների հետևանքով արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում բանկային համակարգը կրել է 3.6 մլրդ դրամի վնաս, իսկ արտարժույթի առավելագույն գործառնություններից և ածանցյալ գործիքներով գործարքներից ունեցել է 29.6 մլրդ դրամի զուտ եկամուտ:

Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2019 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրաքանչյուր 5%-ով արժևորման (արժեզրկման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրաքանչյուր 5%-ով արժևորման (արժեզրկման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Հնարավոր առավելագույն տասնօրյա վնասը՝ գնահատված 99% VaR մոդելով ²²
Բանկային համակարգի վնասը արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում	120 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.01%-ը	70 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.01%-ը	218 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.03%-ը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Տոկոսադրույքի ռիսկ

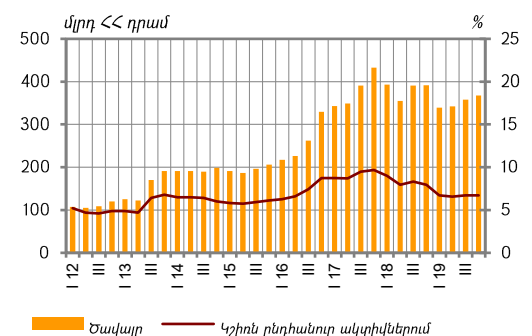
Ակտիվների և պարտավորությունների դյուրացիայի ճեղքվածքը²³ տատանվում է 6-12 ամսվա շրջանակներում: Այս տեսանկյունից շուկայական տոկոսադրույքների ենթադրյալ տատանումներից վնասը բանկային համակարգի կապիտալի նկատմամբ էական չէ:

Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2019 թ.	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով աճի ազդեցությունը կապիտալի տնտեսական արժեքի վրա՝ գնահատված դյուրացիայի մեթոդով	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով աճի դեպքում առաջիկա երեք ամսվա զուտ տոկոսային եկամտի սպասվող եկամտից շեղում՝ գնահատված տոկոսադրույքի նկատմամբ զգայուն ակտիվների և պարտավորությունների ճեղքվածքի մեթոդով
Բանկային համակարգի օգուտ/վնաս	-33.4 մլրդ դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 4.2%-ը	-397 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.05%-ը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Իրական արժեքով հաշվառվող ֆինանսական ակտիվների ծավալը և կշիռը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

²² Դիտարկվող սթրես-սցենարներով և VaR մոդելով (այն չի համարվում սթրես-սցենար, քանզի VaR-ի հաշվարկում հաշվի են առնվում արտարժույթների փոխարժեքների պայմական շարժերը) գնահատված կորուստների հիմքում ընկած են 31.12.2019 թ. դրությամբ բանկերի արտարժույթային ռիսկերը:

²³ Բանկային համակարգի ակտիվների և պարտավորությունների ներկա արժեքի միջին կշռված ժամկետայնության տարբերությունը:

Շուկայական տոկոսադրույքների նվազման պայմաններում իրական արժեքով հաշվառվող ֆինանսական ակտիվների վերագնահատումից բանկային համակարգը 2019 թ. ունեցել է 5.4 մլրդ դրամ զուտ եկամուտ:

Բանկային համակարգը շարունակում է հավանական շուկերի նկատմամբ մնալ բավարար կապիտալացված և ճկուն: 2019 թվականի ընթացքում բանկերի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը, նախորդ տարվա համեմատությամբ, էապես չի փոխվել և տարեկերցին կազմել է 17.6%:

Կապիտալի պահանջներն ամրապնդվել են նաև կապիտալի լրացուցիչ շեմերի (capital buffers) պահանջների ներդրման շնորհիվ: 2020 թ. հունվարից գործում են կապիտալի պահպանման և համակարգային բուֆերները՝ յուրաքանչյուրը ռիսկով կշռված ակտիվների 0.5%-ի չափով: Կապիտալի հակացիկլիկ բուֆերը սահմանված է 0% մակարդակում: Ռիսկերը կլանելու ունակության տեսանկյունից՝ բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալը բնութագրվում է բարձր որակական կառուցվածքով. հիմնական կապիտալի (Tier 1) տեսակարար կշիռը ընդհանուր կապիտալում կազմում է 86.6%:

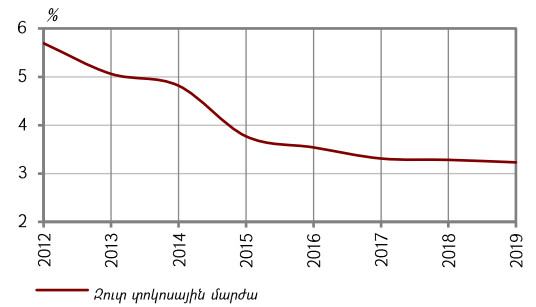
Շահութաբերության աճը հիմնականում պայմանավորված է վարկային ռիսկի գծով կորուստների նվազմամբ և վարկային պորտֆելի աճով, որը որոշակիորեն մեղմվել է բանկերի տոկոսա-
յին մարժայի կրճատման հետևանքով: Հիմնականում պայմանա-
վորված բանկային համակարգում առկա մրցակցությամբ՝ վերջին

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

տարիներին գրանցվել է զուտ տոկոսային մարժայի շարունակական նվազում:

ՀՀ ԿԲ ներկայացվող վերահսկողական հաշվետվությունների համաձայն՝ բանկային համակարգի 2019 թ. զուտ շահույթը կազմել է 62.2 մլրդ դրամ: Վնասով է աշխատել միայն մեկ բանկ²⁴ (Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների համաձայն՝ բոլոր բանկերն աշխատել են շահույթով): Բանկային համակարգի ակտիվների (RoA) և կապիտալի (RoE) շահութաբերության ցուցանիշները կազմել են համապատասխանաբար 1.2% և 7.9%:

Բանկային համակարգի զուտ տոկոսային եկամտի և միջին ամսական ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցությունը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

3.2.1.1. Մակրոպրոդենցիալ քաղաքականություն

Տարին հատկանշական էր մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության գործառնականացման առումով, քանի որ 2019 թ. ապրիլի 1-ից ուժի մեջ մտավ «Բանկերի կապիտալի համարժեքության նորմատիվի սահմանաչափից բարձր շեմերի սահմանման և հաշվարկման» կարգը: Նշված կարգով սահմանվեցին Բանկերի վերահսկողության Բազելյան կոմիտեի կողմից առաջարկվող՝ կապիտալի հակացիկլիկ, պահպանման, իսկ համակարգային նշանակություն ունեցող բանկերի համար՝ նաև համակարգայնության բուֆերների սահմանման կարգը, ժամանակացույցը և սահմանաչափերը:

Կապիտալի հակացիկլիկ բուֆերը, որը նախատեսված է ընդհանուր վարկային պորտֆելի մասով հնարավոր ռիսկային զարգացումները հասցեագրելու համար, ԿԲ կողմից 2019 թ. ընթացքում պահպանվել է անփոփոխ՝ 0% մակարդակում²⁵: Այս որոշումը պայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ ընդհանուր վարկային պորտֆելի աճը, միաժամանակ ուղեկցվելով տնտեսության մեջ եկամուտների (ՀՆԱ) աճով, տնտեսության մասնավոր հատվածի պարտքի բեռի էական աճի պատճառ չի հանդիսացել: Մասնավորապես, 2019 թ. ընթացքում Բանկերի վերահսկողության Բազելյան կոմիտեի մեթոդաբանությամբ հաշվարկված մասնավոր հատվածին տրամադրված վարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի շեղումը իր երկարաժամկետ տրենդից չի գերազանցել այն

²⁴ Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների համաձայն՝ բանկային համակարգի տարեկանացված շահույթը 2019 թվականի վերջի դրությամբ կազմել է 78.8 մլրդ դրամ: ԿԲ ներկայացվող վերահսկողական և ՖՀՄՄ հաշվետվությունների տարբերությունը հիմնականում պայմանավորված է ակտիվների գծով կորուստների պահուստներին հատկացումների մեծության տարբերություններով:

²⁵ Կապիտալի հակացիկլիկ բուֆերի վերաբերյալ ԿԲ խորհրդի որոշումը առկա է հետևյալ հղումով՝ <https://www.cba.am/am/SitePages/pmessagingannouncements.aspx>

նվազագույն շեմը, որն անհրաժեշտ է 0-ից բարձր բուֆերի սահմանաչափ կիրառելու համար²⁶:

2020 թ. հունվարի 1-ից սկսել են գործել նաև առևտրային բանկերի կապիտալի պահպանման բուֆերի և համակարգայնության բուֆերի պահանջները՝ յուրաքանչյուրը ռիսկով կշռված ակտիվների 0.5 տոկոսի չափով: Վերը նշված գործիքները նպաստելու են բանկային համակարգի վճարունակության ամրապնդմանը և տնտեսության շրկային իրավիճակներում առևտրային բանկերի կողմից կարող են օգտագործվել տնտեսության վարկավորման գործընթացների սահունության և անընդհատության ապահովման համար:

2019 թվականին մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության մասով ԿԲ կողմից հատկապես կարևորվել է տնտեսությանը տրամադրվող առանձին վարկատեսակների բարձր աճով պայմանավորված հնարավոր ռիսկերի հետագա արդյունավետ կարգավորումը: 2019 թ. ընթացքում առանձին վարկատեսակների, մասնավորապես սպառողական և հիպոտեկային վարկերի գծով, արձանագրվել են առաջանցիկ աճի տեմպեր, որոնց պահպանումը ապագայում կարող է ռիսկերի հնարավոր կուտակման պատճառ հանդիսանալ: **Այս ռիսկերի հասցեագրման, ինչպես նաև վարկառուների շրջանում պարասխանաբաժնի վարկավորման խթանման նպատակով ԿԲ կողմից մշակվել է պարտք / եկամուտ և պահանջ/գրավի արժեք ցուցանիշների (DSTI, LTV) հաշվարկման մեթոդաբանությունը և կիրառումը սահմանող կարգի նախագիծ:** Այս գործիքների ներդրման նպատակով ԿԲ-ն նախատեսում է առևտրային բանկերից հավաքագրել պարտավորություն/եկամուտ (Debt Service To Income) և պահանջ/գրավի արժեք (Loan To Value) հարաբերակցությունների մասով անհրաժեշտ տեղեկատվությունը: Հավաքագրված տեղեկատվությունը հիմք կհանդիսանա վարկավորման նշված ոլորտներում (հիպոտեկային, սպառողական) ռիսկային հնարավոր զարգացումները առավել ճշգրիտ և արդյունավետ հասցեագրելու համար²⁷:

Իրացվելիության ռիսկերի առավել արդյունավետ կառավարման և հասցեագրման համար 2019 թ. ընթացքում ԿԲ կողմից ավարտին են հասցվել Բանկային վերահսկողության Բազելյան կոմիտեի կողմից առաջարկվող ևս 2 գործիքների, մասնավորապես՝ Իրացվելիության ծածկույթի գործակցի (Liquidity coverage ratio) և Ջուտ կայուն ֆինանսավորման գործակցի (Net stable funding ratio) մշակման և ներդրման աշխատանքները, որոնք կիրառման մեջ կդրվեն 2021 թ-ից:

²⁶ Կապիտալի հակացիկլիկ բուֆերի սահմանման հակիրճ մեթոդաբանությունը տրված է հետևյալ հղումով՝

<https://www.cba.am/AM/pmessagesannouncements/Cyclic%2030.07.2019.pdf>

²⁷ Ներկայումս, կորոնավիրուսի տարածմամբ պայմանավորված իրավիճակը հաշվի առնելով, ԿԲ-ն նպատակահարմար է համարել ժամանակավորապես հետաձգել նշված գործիքների պարտադիր կիրառումը և դրանց կանդիդատնա 2021 թ. ընթացքում:

Ամփոփելով նշենք, որ 2019 թ. ընթացքում մակրոպրոդեյնցիալ քաղաքականության շրջանակում ԿԲ կողմից իրականացված միջոցառումները նպատակաուղղված էին մի կողմից բանկային համակարգի վճարունակության և իրացվելիության ամրապնդմանը, մյուս կողմից՝ վարկավորման առանձին ոլորտներում հնարավոր ռիսկային զարգացումների կանխարգելմանը, ինչը հեռանկարում հիմքեր կստեղծի ֆինանսական համակարգի առավել կայուն և արդյունավետ զարգացման համար:

3.2.2. ԱՅԼ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ֆինանսական համակարգում ոչ բանկ ֆինանսական կազմակերպությունների տեսակարար կշիռը դեռևս փոքր է, և ֆինանսական համակարգի կայունության վրա դրանց գործունեության ազդեցությունը գնահատվում է ոչ նշանակալի: Ուստի, սույն հաշվետվության մեջ հակիրճ անդրադարձ է կատարվել միայն այլ ֆինանսական կազմակերպությունների շարքում համեմատաբար էական կշիռ ունեցող վարկային կազմակերպությունների, ապահովագրական ընկերությունների և կենսաթոշակային ֆոնդերի գործունեությանը և հիմնական ռիսկերին:

Վարկային կազմակերպությունների գործունեության զարգացումներ

Ոչ բանկ ֆինանսական կազմակերպությունների շարքում ակտիվների ծավալով համեմատաբար խոշորը վարկային կազմակերպություններն են: 2019 թվականին վարկային կազմակերպությունների վարկային ներդրումներն աճել են 46%-ով: Վարկային կազմակերպությունների զուտ մասհանումներ/վարկային ներդրումներ ցուցանիշը կազմել է 8.8%, որը քառապատիկ գերազանցում է բանկային համակարգի նույն ցուցանիշը:

Բանկերի համեմատությամբ վարկային կազմակերպությունների վարկերի առաջանցիկ աճը նախևառաջ պայմանավորված է հաճախորդների թիրախային խմբի առանձնահատկություններով: Ի տարբերություն վարկային կազմակերպությունների, բանկերը գործում են կարգավորման առավել խիստ պահանջների ներքո, որի պարագայում վերջիններս վարկավորում են հարաբերականորեն բարձր վարկունակություն ունեցող հաճախորդներին (առաջարկելով ավելի ցածր տոկոսադրույքներ): Վարկային կազմակերպությունների կողմից ապահովվում է վարկային պահանջարկի առավել ռիսկային համարվող մասնաբաժինը, որը, բնականաբար, ենթադրում է վարկավորման ավելի բարձր տոկոսադրույքներ:

Ապահովագրական ընկերությունների ռիսկերի և սթրես-սցենարներ

2019 թվականի ընթացքում ապահովագրական ընկերությունների ակտիվներն աճել են 29.5%-ով և տարեվերջին կազմել 66.9 մլրդ դրամ, պարտավորություններն աճել են 41.1%-ով՝ կազմելով 45.8 մլրդ դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալը՝ 9.8%-ով՝ կազմելով 21.1 մլրդ դրամ: Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվությունը բնութագրող հիմնական ցուցանիշը՝ հաշվեգրված ապահովագրավճարների մեծությունը, 2019 թվականին, նախորդ տարվա համեմատ, ավելացել է 15.5%-ով՝ կազմելով 49.3 մլրդ դրամ: Բնակչության մեկ շնչին բաժին ընկնող ապահովագրավճարների ծավալը 2019 թ. կազմել է 16,635 դրամ՝ 2018 թ. 13,929 դրամի փոխարեն:

Վճարունակության ռիսկ

Դիտարկվող հնարավոր սթրես-սցենարների (հատուցումների հաճախականության աճ՝ 10% և հատուցվող գումարների աճ՝ 5%) դրսևորման դեպքում գնահատվել է ապահովագրական ընկերությունների վճարունակության մակարդակի փոփոխությունը: Արդյունքները վկայում են, որ վճարունակության մակարդակն էական փոփոխությունների չի ենթարկվի, և ապահովագրական համակարգի՝ ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ռիսկերի առաջացման հավանականությունը շատ փոքր է:

Վճարունակության գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2019 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենար	
	Հատուցումների հաճախականության աճ՝ 10% և հատուցվող գումարների աճ՝ 5%	Ներկայացված չկարգավորված պահանջների պահուստի շրկային աճ 25%
Ապահովագրական համակարգի սպասվող վնասի ավելացում կամ եկամտի նվազում սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	1.3 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 6.3%-ը	0.8 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 3.9 %-ը
Ապահովագրական համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	141.4%	145.0%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վարկային ռիսկ

Ապահովագրական համակարգի միջոցների տեղաբաշխումը ցածր ռիսկային ակտիվներում հնարավորություն է տալիս ներդրումային ռիսկը պահպանելու ցածր մակարդակի վրա: Տեխնիկական պահուստներին համարժեք ակտիվները հիմնականում տեղաբաշխված են բանկային ժամկետային և ցապահանջ

ավանդներում, ՀՀ պետական և ոչ պետական պարտատոմսերում:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2019թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ	
	Ստանդարտ դասի ակտիվների 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի	Ստանդարտ դասի ակտիվների 5%-ի դասակարգում անհուսալի դասի
Ապահովագրական համակարգի վնասի մեծությունը	1.0 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 4.9%-ը	1.8 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 9.0%-ը
Ապահովագրական համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում	144.7%	139.5%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-թեստերի արդյունքները ցույց են տալիս, որ ապահովագրական համակարգի հնարավոր կորստի մեծությունը ցածր է:

Իրացվելիության ռիսկ

Ապահովագրական համակարգի իրացվելիության ռիսկի մակարդակը ցածր է, ինչի մասին վկայում է նաև սթրես-սցենարի արձանագրած արդյունքը:

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենար

31.12.2019 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենար
	Ներկայացված չկարգավորված պահանջների պահուստի շուկային աճ 25%
Ապահովագրական համակարգի ՆՀՊԴ-ի անհրաժեշտ աճ սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	0.8 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 3.9%-ը
Ապահովագրական համակարգի իրացվելիությունը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	313.4%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Կենսաթոշակային ֆոնդերի գործունեության զարգացումներ

2019 թ. տարեվերջի դրությամբ կենսաթոշակային ֆոնդերի զուտ ակտիվների արժեքը կազմել է 251.2 մլրդ դրամ, իսկ զուտ ակտիվներ / ՀՆԱ հարաբերակցությունը՝ 4.0%՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 1.4 տոկոսային կետով:

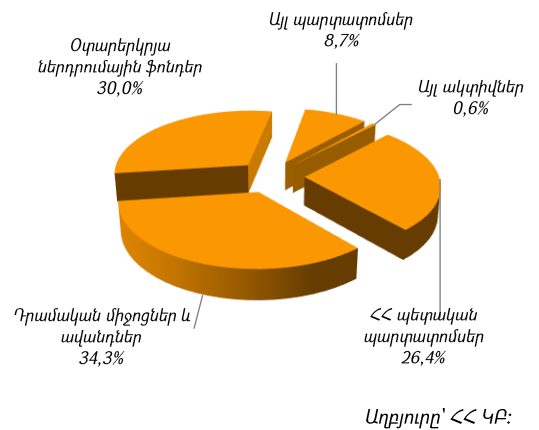
2019 թ. տարեվերջին կենսաթոշակային ֆոնդերի ակտիվ մասնակիցների թիվը կազմել է շուրջ 364 հազ. մարդ:

Կենսաթոշակային ֆոնդերի ներդրումների կառուցվածքում դրամական միջոցներում ու ավանդներում ներդրումները 2019 թ. ընթացքում ավելացել են 1 տոկոսային կետով և կազմել ընդհանուր ակտիվների 34%-ը, օտարերկրյա ներդրումային ֆոնդերի արժեթղթերում ներդրումներն ավելացել են 5 տոկոսային կետով և կազմել ընդհանուր ակտիվների 30%-ը: Նույն ժամանակահատվածում պետական պարտատոմսերի տեսակարար կշիռը կրճատվել է 3 տոկոսային կետով: Ոչ պետական պարտատոմսերում ներդրումների տեսակարար կշիռը չի փոխվել և կազմել է ընդհանուր ակտիվների 9%-ը:

Ֆոնդերի արտարժույթային ակտիվների տեսակարար կշիռը տարեվերջին կազմել է 34.1% կամ 85.9 մլրդ դրամ, որի գերակշիռ մասը կամ 75.4 մլրդ դրամը օտարերկրյա ներդրումային ֆոնդերի արժեթղթերն են:

Ֆոնդերի եկամտաբերությունը 2019 թվականին կազմել է 13.4%: 2014 թ. սկզբից կուտակային եկամտաբերությունը հինգ տարվա ընթացքում կազմել է 68.1%:

**Կենսաթոշակային ֆոնդերի ներդրումները
31.12.2019 թ. դրությամբ**

4. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ

ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ

ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կարևորելով վճարային համակարգերի նշանակությունն ու ազդեցությունը երկրի ֆինանսական կայունության և դրամավարկային քաղաքականության վրա՝ Կենտրոնական բանկը շարունակում է մշտադիտարկել համակարգային նշանակություն ունեցող վճարային և արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերին ու դրանց գործունեությունն ապահովող հեռահաղորդակցման ցանցերին:

4.1. ՄԻՋՔԱՆԿԱՅԻՆ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ ՀՀ ԿԲ

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԻ

ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՎ

Կենտրոնական բանկի Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով (ԷՎՀ) հաշվետու ժամանակաշրջանում կատարվել է 20007.7 մլրդ ՀՀ դրամ ծավալով և քանակով մոտ 3.7 մլն վճարում (վճարային հաղորդագրություն)՝ ապահովելով համապատասխանաբար 30.3% և 6.6% աճ նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ: Միջբանկային վճարումների ծավալի աճը նախորդ տարվա համեմատ կազմել է 47.6%, բյուջետային վճարումների աճը՝ 10.7%:

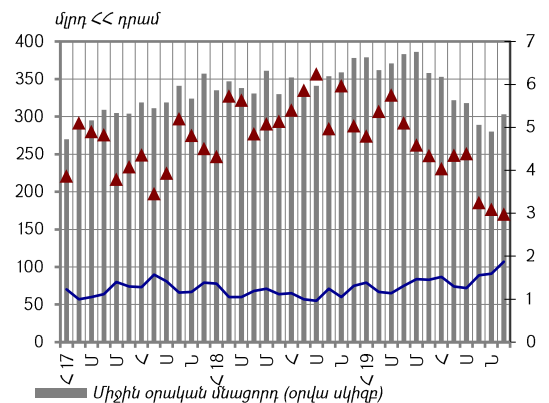
Վարկային ռիսկ

Համակարգում հաշվարկային բանկի (Կենտրոնական բանկի) վարկային ռիսկը բացակայում է, քանի որ Կենտրոնական բանկը միջօրյա ռեպո գործիքով իրացվելիություն է տրամադրում համակարգի մասնակիցներին, որն ապահովված է բարձր իրացվելի ակտիվներով, իսկ ներգրավված միջոցի չափը հաշվարկվում է պարտատոմսի շուկայական արժեքով նվազեցրած սկզբնական մարժայով (haircut): Միաժամանակ, բացակայում է նաև ստացող կողմի վարկային ռիսկը, քանի որ վերջինս իրեն հասցեագրված վճարման մասին տեղեկանում է միայն վճարման վերջնական և անվերադարձելի դառնալուց հետո:

Իրացվելիության ռիսկ

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման համար կիրառվող սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին

Միջին օրական վճարումների, օրվա սկզբում միջին օրական իրացվելիության և սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի համեմատական վերլուծություն (ըստ համակարգի)

▲ Սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշ (աջ առանցք)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

օրական ցուցանիշը²⁸ հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել է 4.2 (2018 թ.՝ 5.3), ընդ որում՝ մարտին հասնելով 5.7-ի (2018 թ. առավելագույն ցուցանիշը՝ հոկտեմբերին 6.2): Միևնույն ժամանակ 2019 թ. երկրորդ կեսի ընթացքում նկատվել է ցուցանիշի կտրուկ նվազում՝ հատկապես 4-րդ եռամսյակում, ինչը պայմանավորված է կիրառվող պարտադիր պահուստավորման նորմատիվի հաշվարկի փոփոխությամբ. 2019 թ. հունիսից բանկերը կարող են պահուստավորել նաև արտարժույթով, ինչի արդյունքում դրամային հաշիվների մնացորդները նվազել են: 2019 թ. երկրորդ կիսամյակում օրվա սկզբի միջին օրական իրացվելիությունը առաջին կիսամյակի համեմատ նվազել է 16.8%-ով, իսկ միջին օրական վճարումներն²⁹ ավելացել են 26.5%-ով՝ հանգեցնելով սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի կտրուկ նվազմանը (չորրորդ եռամսյակում՝ միջինը 3.1):

Չնայած վերոնշյալին՝ օրվա սկզբին միջին իրացվելիությունը 3 և ավելի անգամ գերազանցում է միջին օրական վճարումները, ինչը շատ բարձր ցուցանիշ է: Պետք է նաև հաշվի առնել, որ ցուցանիշի հաշվարկում ընդգրկված չեն բանկերի հանդիպակաց ստացումները (հաշվին կատարվող կրեդիտները) և/կամ այլ աղբյուրներից իրացվելիության համալրմանն ուղղված միջոցները, ինչն էլ ավելի է չեզոքացնում իրացվելիության ռիսկը: Բացի այդ, աննշան է նաև իրացվելիության անբավարարության պատճառով գրանցված մերժումների տեսակարար կշիռը ընդհանուր էՎՀ վճարումների ծավալում և քանակում:

Իրականացվել է նաև նույն ցուցանիշի մշտադիտարկում ըստ առանձին բանկերի, որի արդյունքների հիման վրա իրացվելիության ռիսկի հավանականությունը գնահատվում է նվազագույն:

Վճարումների ժամային բաշխվածությունը

Հաշվետու ժամանակաշրջանում վճարումների քանակի պիկ է հանդիսանում 10:00-11:00 ժամային միջակայքը, որի ընթացքում կատարվել են վճարումների քանակի միջինում 19.7%-ը: Չնայած

²⁸ Սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի հաշվարկման հիմքում բանկերի՝ ՀՀ դրամով թղթակցային հաշիվներում օրվա սկզբին առկա իրացվելիության և հաշվով կատարված դեբետների (վճարումների) հարաբերակցությունն է: Ցուցանիշը չի ներառում բանկերի ստացումները (հանդիպակաց վճարումները), որի նպատակն է իրականացնել սթրես-իրավիճակի վերլուծություն՝ գնահատելու համար օրվա ընթացքում լրացուցիչ իրացվելիություն չստանալու պայմաններում բանկերի վճարումների մերժման հավանականությունը. այն է՝ որքանով կարող են բանկերն ապահովել իրենց վճարումները միայն օրվա սկզբին առկա սեփական միջոցների հաշվին: Բանկերի կողմից իրենց հաշիվների՝ կանխիկով ամրագրումները ներառված չեն հաշվարկում: Ցուցանիշը հաշվարկվում է ըստ համակարգի (բոլոր բանկերինը՝ համախառն) և ըստ առանձին բանկերի. ցուցանիշները կարող են տարբերվել:

²⁹ ՀՀ ԿԲ-ում թղթակցային հաշիվներով բոլոր վճարումների (դեբետների) միջին օրական:

դրան, վճարումների քանակային բաշխումն օրվա ընթացքում հիմնականում համաչափ բնույթ ունի:

Վճարումների ծավալային պիկը նույնպես գրանցվել է 10:00-11:00 ժամային միջակայքում՝ կազմելով օրվա ընթացքում վճարումների ընդհանուր ծավալի 23.9%-ը: Որոշակի հարթեցում է նկատվում նաև այլ ժամային միջակայքերում: Բացի այդ, պիկային միջակայքը բաժին է ընկնում օրվա առաջին կեսին, ինչը մեղմում է կենտրոնացման հետ կապված ռիսկերը, քանի որ խնդիրների դեպքում մասնակիցները վճարումները տվյալ օրով կատարելու համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու ժամանակ են ունենում:

Հաշվի առնելով համակարգի թողունակության բավարար մակարդակը, իրացվելիության և հասանելիության ցուցանիշների դրական արդյունքները, ինչպես նաև մերժումների աննշան կշիռն ընդհանուր վճարումներում՝ օրվա որոշակի ժամերին կուտակումները խնդիրներ չեն ստեղծել, և ռիսկի առաջացման հավանականությունը, ընդհանուր առմամբ, գնահատվում է ցածր:

Համակարգի թողունակությունը

Համակարգում մեկ ժամվա ընթացքում կատարված վճարումների քանակի առավելագույն ցուցանիշները (ըստ յուրաքանչյուր ամսվա) 2018 թ. համեմատ ընդհանուր առմամբ նվազել են՝ հաշվետու տարվա ընթացքում պահպանելով նույն մակարդակը:

Առավելագույն ժամային ցուցանիշը 2019 թ. ընթացքում կազմել է 4996 վճարում/ժամում (2018 թ.՝ 5990): Պիկ ժամը գրանցվել է 11:00-12:00-ի միջակայքում՝ կազմելով այդ օրվա վճարումների քանակի 23.1%-ը, ծավալի 7.9%-ը): Տվյալ առավելագույն ցուցանիշը պայմանավորված է այդ օրը ընդհանուր վճարումների քանակի աճով:

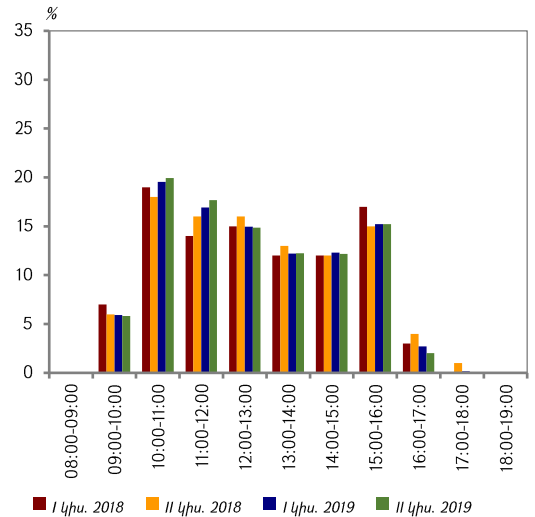
Չնայած էՎՀ վճարումների ընդհանուր քանակի աճին՝ հաշվետու ժամանակաշրջանում ժամում վճարումների քանակը բնութագրող որոշակի խոշոր սահմանաչափերի (ժամում վճարումների հոսքի մեծությունը բնութագրող ցուցանիշների) նվազում է նկատվում: Միևնույն ժամանակ, նշված ցուցանիշների կշիռը շարունակում է չնչին մնալ. մասնավորապես՝ ժամում 4300 և ավելի վճարումների ցուցանիշը՝ 1.8%, 3500-4300 վճարում/ժամ՝ 5.6%, 2500-3500՝ 15.6% ընդհանուր գործառնական ժամերում:

Վճարումների օրական առավելագույն ցուցանիշը նվազել է՝ կազմելով 23187 վճարում/օր (2018 թ. պիկը՝ 28549):

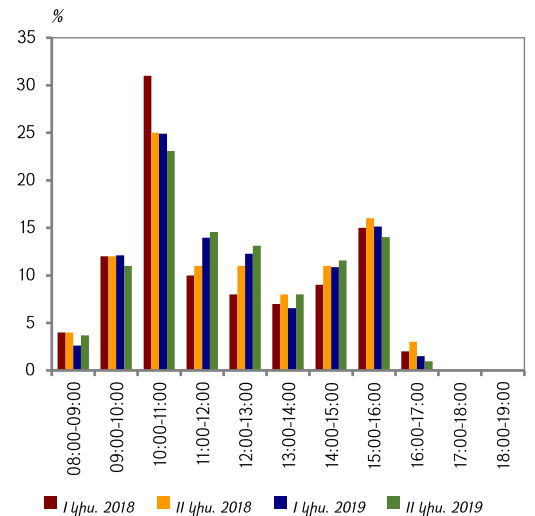
Հաշվի առնելով, որ վերոնշյալ սահմանային ցուցանիշների մասնաբաժինը ընդհանուր վճարային հոսքում դեռևս փոքր է³⁰ թողունակության հետ կապված ռիսկերի առաջացման հավանականությունը, ընդհանուր առմամբ, գնահատվում է ցածր:

³⁰ Օրինակ՝ ժամում 3500 և ավելի վճարումների մասնաբաժինը կազմում է տարեկան 7.4%:

Միջին կիսամյակային վճարումների քանակի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում

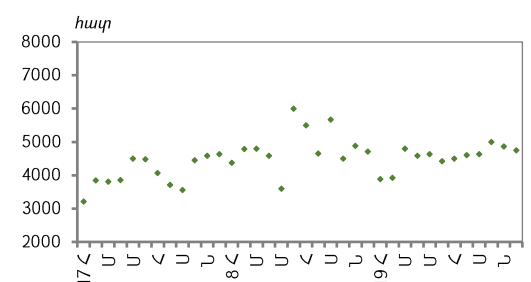

Միջին կիսամյակային վճարումների ծավալի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վճարում/ժամ առավելագույն քանակն ըստ ամիսների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Համակարգի գործառնական հասանելիությունը

Հաշվետու ժամանակաշրջանում էլեկտրոնային վճարումների համակարգի հասանելիության վրա ազդեցություն ունեցող էական (1 ժամ և ավելի տևողությամբ) միայն մեկ միջադեպ է գրանցվել՝ 18 15ր տևողությամբ, որի արդյունքում ԷՎՀ գործառնական հասանելիությունը տարվա համար կազմել է 99.9%³¹: Միջադեպի արդյունքում թողունակության վրա ազդող վճարային հաղորդագրությունների կուտակումներ չեն եղել և համակարգի գործառնական օրը փակվել է սահմանված ժամին:

4.2. ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐ

ՀՀ-ում արժեթղթերի հաշվարկներն իրականացվում են 2 համակարգերի միջոցով՝ Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի «Արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկային միասնական համակարգով» (այսուհետ՝ ԱՀՀՄՀ) և Կենտրոնական բանկի «Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգով» (այսուհետ՝ ՊԱՀՀՀ):

Երկրորդային շուկայի գործարքների հետ կապված՝ 2019 թ. ՊԱՀՀՀ-ով կատարվել են մոտ 10846.3 մլրդ ՀՀ դրամի անվանական արժեքով գործառնություններ (2018 թ.՝ 9483.6 մլրդ ՀՀ դրամի). նախորդ տարվա համեմատ գործառնություններն աճել են մոտ 14%-ով: Նման աճը հիմնականում պայմանավորված է «ազատ առաքում» գործարքների աճով: Երկրորդային շուկայի գործարքների հետ կապված՝ 2019 թ. ԱՀՀՄՀ-ով կատարվել են մոտ 718.4 մլրդ ՀՀ դրամ անվանական արժեքով գործառնություններ (2018 թ.՝ 553.8 մլրդ ՀՀ դրամի), ինչը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է մոտ 30%-ով: Նշված աճը պայմանավորված է բաժնետոմսերի, կորպորատիվ պարտատոմսերի, ՀՀ եվրոպարտատոմսերի արտաբորսայական փոխանցումների, ինչպես նաև բորսայական գործառնությունների աճով:

ՊԱՀՀՀ-ով իրականացված գործարքները կազմել են ՀՀ արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերով երկրորդային շուկայում կատարված գործառնությունների 93.8%-ը (նախորդ տարվա 94.5%-ի փոխարեն): Ֆինանսական կայունության տեսակետից, ՊԱՀՀՀ համակարգը շարունակում է ունենալ առանցքային նշանակություն և դասվում է համակարգային նշանակություն ունեցող համակարգերի շարքին:

³¹ ԷՎՀ մասնակցության պայմանագրով համակարգի գործառնական հասանելիության մակարդակը սահմանված է տարեկան առնվազն 98.0%:

ԿԲ պետական պարտավորումների հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ³²

Փոխանցումներ	2017 թ.	2018 թ.	2019 թ.
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո, հակադարձ ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	10676	9433	10794
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո, հակադարձ ռեպո) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	29066	28322	31061
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	61.3	50.2	51.9
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	642	611	902
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումներ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	10737.3	9483.6	10846.3
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումների քանակ (հատ)	29708	28933	31963

ՊԱՀՀՀ-ում, ինչպես նաև ԱՀՀՄՀ-ում արտաբորսայական գործարքների հետ կապված հաշվարկներում կիրառվում է «առաքում՝ վճարման դիմաց» (DVP) սկզբունքը, բորսայական գործարքները կատարվում են արժեթղթերի և դրամական միջոցների նախնական դեպոնացմամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս բացառելու գործընկերոջ ռիսկը: Համակարգերում կիրառվող համախառն եղանակով հաշվարկների իրականացման և անվերադարձելիության սկզբունքները բացառում են վարկային ռիսկի առաջացումը:

Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի Արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկային միասնական համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ³³

Փոխանցումներ	2017 թ.	2018 թ.	2019թ.
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	326.6	511.4	662.7
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	1978	2697	4043
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	19.6	42.4	55.7
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	884	2028	2711
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումներ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	346.2	553.8	718.4
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումների քանակ (հատ)	2862	4725	6754

³² Ներկայացված վիճակագրական տեղեկատվությունն արտացոլում է ՊԱՀՀՀ համակարգի հաշվարկները և չի ընդգրկում ՀԿԴ ամփոփ ներդրողների հաշվով կատարված փոխանցումները և ենթապահառումների կողմից իրենց հաճախորդների համար կատարված ներքին փոխանցումները:

³³ Ներկայացված վիճակագրական տեղեկատվությունն արտացոլում է ԱՀՀՄՀ համակարգի հաշվարկները ինչպես կորպորատիվ արժեթղթերով, այնպես էլ ՀՀ անունից թողարկված եվրոպարտավորումներով և որպես ենթապահառու հաշվառված պետական (գանձապետական) պարտավորումներով:

2019 թ. ՊԱՀՀՀ-ի անխափան աշխատանքի վրա ազդեցություն ունեցող էական (մեկ ժամ և ավելի տևողությամբ) միջադեպեր չեն եղել:

ՊԱՀՀՀ-ի առաջնային շուկայի և երկրորդային շուկայի ենթահամակարգերի գործառնական հասանելիությունը եղել է 100%:

Ելնելով վերը նշվածից՝ կարելի է ՊԱՀՀՀ-ն գնահատել որպես հուսալի և անվտանգ:

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Համաշխարհային տնտեսական աճը	15
Տնտեսական աճը գործընկեր երկրներում	16
Հայաստանի արտաքին առևտրի բաշխվածությունն ըստ գործընկեր երկրների (2019 թ. դրությամբ)	17
Տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքը	17
Տնային տնտեսությունների պարտավորություններն ըստ երկրների, 2018 թ.	18
Տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները	18
Տնային տնտեսությունների վարկերի միտումները	19
Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիպոթեկային և սպառողական վարկային պորտֆելը	19
Անձնական տրանսֆերտների, արտագնա աշխատողների վարձավորության, աշխատավարձերի և գործազրկության փոփոխություն	20
Հիպոթեկային վարկերի արժույթային կառուցվածքը	20
Տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի արժույթային կառուցվածքը	21
Տնային տնտեսությունների ավանդները	21
Բնակարանների միջին գների և առավաճառքի քանակի փոփոխությունը Երևանում և մարզերի քաղաքներում	22
Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից շինարարության ոլորտին տրամադրված վարկերի ծավալները	22
Երևանում շինարարության ծավալները 2014-2019 թթ.	23
Եկամտաբերության կորը և կորի փոփոխությունները (բազիսային կետ)	24
Դրամի նկատմամբ որոշ արժույթների միջին տարեկան փոխարժեքները	24
Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքն ըստ ֆինանսական հաստատությունների - 31.12.2019 թ.	24
Բանկային միջնորդության մակարդակը	25
Բանկային համակարգի կայունության քարտեզ	25
Առևտրային բանկերի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների կառուցվածքը	25
Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց տրամադրված վարկերի աճի տեմպը	26
Դրամային և արտարժույթային վարկերի աճի տեմպը	26
Ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի կառուցվածքն ըստ տնտեսության ճյուղերի	26
Բանկային համակարգում ձևավորված պահուստի և չաշխատող վարկերի հարաբերակցությունը	27
Բանկային համակարգի չաշխատող վարկերի կշռի դինամիկա	27
Բանկային համակարգում խոշոր փոխառուներին տրամադրված վարկային ներդրումները	27
Բանկային համակարգի խոշոր պարտավորությունների և ընդհանուր պարտավորությունների հարաբերությունը	27
Բանկային համակարգի վարկերի և ֆինանսավորման ավանդային աղբյուրների կառուցվածքը	28
ՀՀ առևտրային բանկերի իրացվելիության ցուցանիշների փաստացի և նորմատիվային մեծությունների շարժը	28
Բանկային համակարգի՝ արտարժույթի առավաճառքից և վերագնահատումից ստացված զույր եկամուտները	29
Իրական արժեքով հաշվառվող ֆինանսական ակտիվների ծավալը և կշիռը	30
Նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի կառուցվածքը	31
Ընդհանուր կապիտալի համարժեքության փոփոխությունն ըստ տարրերի	31
Բանկային համակարգի շահութաբերությունն ըստ ակտիվների և ըստ կապիտալի	31
Բանկային համակարգի զույր տոկոսային եկամտի և միջին ամսական ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցությունը	32
Կենսաթոշակային ֆոնդերի ներդրումները 31.12.2019 թ. դրությամբ	37
Միջին օրական վճարումների, օրվա սկզբում միջին օրական իրացվելիության և սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի համեմատական վերլուծություն (ըստ համակարգի)	38
Միջին կիսամյակային վճարումների քանակի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում	40
Միջին կիսամյակային վճարումների ծավալի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում	40
Վճարում/ժամ առավելագույն քանակն ըստ ամիսների	40

ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	28
Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	29
Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	30
Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	30
Վճարունակության գնահատման սթրես-սցենարներ	35
Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	36
Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենար	36
ԿԲ պետական պարտավորումների հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ	42
Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի Արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկային միասնական համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ	42

ՏԵՐՄԻՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Տնտեսական աճ	Տնտեսության կողմից որոշակի ժամանակահատվածում արտադրվող ապրանքների և ծառայությունների ծավալի աճ:
Գնաճ	Ապրանքների և ծառայությունների գների ընդհանուր մակարդակի աճ:
Սպառողական գների ինդեքս	Անփոփոխ քանակությամբ և որակական հատկանիշներով հաստատուն սպառողական զամբյուղի՝ շուկայական գներով զուտ արժեքի (գնի) փոփոխության ցուցանիշ, որը հաշվարկվում է ամբողջ բնակչության համար:
Վճարային հաշվեկշիռ	Վիճակագրական հաշվետվություն, որում համակարգված արտացոլվում են ամփոփ տվյալներ հաշվետու ժամանակահատվածում (եռամսյակ, տարի) այլ երկրների ու միջազգային կազմակերպությունների հետ ՀՀ (ռեզիդենտների և ոչ ռեզիդենտների միջև) արտաքին տնտեսական գործառնությունների վերաբերյալ:
Արտաքին առևտուր	Արտահանում. Հայաստանի տնտեսական տարածքից ապրանքների դուրսբերում այլ երկրներ՝ ազատ շրջանառության համար, ներմուծում. այլ երկրներից ապրանքների ներկրում Հայաստանի տնտեսական տարածք՝ ազատ շրջանառության համար:
Համախառն արտաքին պարտք	Ժամանակի ցանկացած պահին ընթացիկ, ոչնչով չպայմանավորված և փաստացի չվճարված պարտավորություններ, որոնք պահանջում են հիմնական պարտքի և (կամ) տոկոսների վճարումներ հետագայում՝ ժամանակի որևէ պահի, և ներկայացնում են ռեզիդենտների պարտավորությունները ոչ ռեզիդենտների նկատմամբ:
Վարկային ռիսկ	Ռիսկ, որ բանկի վարկառուն կամ այլ պարտապան կխախտի բանկի հետ կնքած պայմանագրի պայմանները կամ չի գործի այդ պայմանագրի պայմաններին համապատասխան, ինչը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Իրացվելիության ռիսկ	Ռիսկ, որ բանկը ի վիճակի չի լինի ճիշտ ժամանակին բավարարելու իր պարտատերերի պահանջները՝ առանց լրացուցիչ կորուստներ կրելու, ինչը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Արտարժույթային ռիսկ	Ռիսկ, որ շուկայում արտարժույթի փոխարժեքի փոփոխությունը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Տոկոսադրույքի ռիսկ	Ռիսկ, որ շուկայում տոկոսադրույքի տատանումները բացասաբար կազդեն բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Գնային ռիսկ	Ռիսկ, որ շուկայում արժեթղթերի և բանկի հաշվեկշռում առկա նման այլ ֆինանսական գործիքների գների փոփոխությունը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Սրանդարյալ ակտիվ	Ակտիվ, որը սպասարկվում է պայմանագրի համաձայն և խնդրահարույց չէ:
Հսկվող ակտիվ	Ակտիվ, որը սպասարկվում է սկզբնական պայմանագրի համաձայն, սակայն ի հայտ են գալիս այնպիսի պայմաններ, որոնց պարագայում կարող է վտանգվել փոխառուի՝ ակտիվը սպասարկելու բավարար ունակությունը:
Ոչ սրանդարյալ ակտիվ	Ակտիվ, որի գծով պայմանագրային պարտավորությունները չեն կատարվում՝ կապված փոխառուի ֆինանսական վատ դրության կամ պարտքը մարելու նրա անկարողության հետ:
Կասկածելի ակտիվ	Ակտիվ, որի գծով պայմանագրային պարտավորությունները չեն կատարվում, այն առավել խնդրահարույց է, ինչի պատճառով վերջինիս հավաքագրումը տվյալ պահին դառնում է չափազանց դժվար կամ անհնար:
Անհուսալի ակտիվ	Անհավաքագրելի և ամբողջությամբ արժեզրկված ակտիվ, որի՝ հաշվեկշռում որպես ակտիվ հաշվառումը այլևս նպատակահարմար չէ:

Չաշխատող ակտիվ	Ակտիվ, որը բանկի կողմից դասակարգվել է որպես հսկվող կամ ոչ ստանդարտ, կամ կասկածելի, կամ անհուսալի:
Խոշոր փոխառու	Անձ, որի գծով ռիսկը գերազանցում է բանկի ընդհանուր կապիտալի 5 տոկոսը:
Խոշոր պարտավորություն	Պարտավորություն, որը, առանձին վերցրած, կազմում է բանկի ընդհանուր պարտավորությունների 5 և ավելի տոկոսը՝ առանց հաշվի առնելու փոխկապվածությունը:
Ըստ ակտիվների շահութաբերություն (ROA)	Տարեկան զուտ շահույթի և տարեսկզբից միջին տարեկան ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշ:
Ըստ կապիտալի շահութաբերություն (ROE)	Տարեկան զուտ շահույթի և տարեսկզբից միջին տարեկան ընդհանուր կապիտալի հարաբերակցության ցուցանիշ:
Ընդհանուր իրացվելիություն	Բարձր իրացվելի ակտիվների և ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշ:
Ընթացիկ իրացվելիություն	Բարձր իրացվելի ակտիվների և ցպահանջ պարտավորությունների հարաբերակցության ցուցանիշ:
Նորմատիվային ընդհանուր կապիտալ	«Ֆինանսական վիճակի մասին» հաշվետվությունում արտացոլվող ընդհանուր կապիտալի և բանկային գործունեությունը կարգավորող Կանոնակարգ 2-ով նախատեսված նվազեցումների տարբերություն:
Կապիտալի համարժեքություն	Ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի և ռիսկով կշռված ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշ:
Լներիջ	Ընդհանուր ակտիվների և ընդհանուր կապիտալի հարաբերակցության ցուցանիշ:
Հետհաշվեկշռային պայմանական ակտիվ	Ակտիվ, որը հաշվառվում է բանկի հետհաշվեկշռում: Հետհաշվեկշռային պայմանական ակտիվների մեջ են ներառվում վարկային գծերի, վարկային քարտերի և օվերդրաֆտների չօգտագործված մասը, ակրեդիտիվները, տրամադրված երաշխիքները և երաշխավորությունները:
Զույր մասհանումներ	Ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված հատկացումների և վերադարձների տարբերություն:
Արտարժույթային զույր դիրք	Արտարժույթային, ինչպես նաև արտարժույթային ռիսկ պարունակող դրամային ակտիվների և պարտավորությունների տարբերություն:
Համախառն արտարժույթային դիրք	Հաշվարկվում է որպես տարբեր արտարժույթների դիրքերի բացարձակ մեծությունների հանրագումար:
Հերֆինդալ-Հիրշմանի ինդեքս	Շուկայական մասնաբաժինների քառակուսիների հանրագումարը: Ցուցանիշը ընդունում է արժեքներ 0 – 1 միջակայքում և բնութագրում շուկայի կենտրոնացվածությունը. 0-ին մոտ արժեքները բնութագրում են կենտրոնացվածության ցածր աստիճանը:
Կապիտալի տնտեսական արժեք	Ընդհանուր ակտիվների ներկա արժեքի և ընդհանուր պարտավորությունների ներկա արժեքի տարբերություն:
Սպրեդ	Վարկերի և ավանդների տոկոսադրույքների տարբերություն:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ՀՀ ԿԲ	Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՀԱՏԵ	Համախառն ազգային տնօրինվող եկամուտ
ՀՀ ՎԿ	Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե
ԱՄՀ	Արժույթի միջազգային հիմնադրամ
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպություն
ԱՊՀ	Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԵԿԲ	Եվրոպական կենտրոնական բանկ
ԱՄՆ	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ԴՊՀ	Դաշնային պահուստային համակարգ
ՕՈՒՆ	Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ
ՌԴ	Ռուսաստանի Դաշնություն
ՖՀՄՍ	Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներ
ԱՊՊԱ	Ավտոտրանսպորտային պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն
ՀԿԴ	Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա
ՊՊ	Պետական պարտատոմսեր
ՊԿՊ	Պետական կարճաժամկետ պարտատոմսեր
ԷՎՀ	Էլեկտրոնային վճարումների համակարգ
ՊԱՀՀ	Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգ
ԱՀԸ	Ազգային հիպոտեկային ընկերություն
ՀՖԲ	Հայաստանի ֆոնդային բորսա